

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЗОН В
СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

студентки 2 курсу, 10 м групи,
спеціальності 293 «Міжнародне право»,
спеціалізації

«Міжнародне право»

_____ Кокошко Віолети Юріївни

Науковий керівник

к.ю.н., доц.

_____ Тищенко Юлія Вікторівна

Гарант освітньої програми

д.ю.н., проф.

_____ Мазаракі Наталія Анатоліївна

Київ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОФШОРНИХ ЗОН	
1.1. Поняття та передумови виникнення офшорних зон в системі міжнародних відносин.....	7
1.2. Класифікація країн офшорів.....	15
1.3. Правовий статус юридичних осіб – учасників офшорної діяльності...21	
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЗОН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	
2.1. Правові режими функціонування офшорних зон	32
2.2. Роль міжнародних інституцій в правовому регулюванні діяльності офшорних зон	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах глобалізації світової економіки і подальшого розвитку процесів регіональної економічної інтеграції, зростання міжнародної торгівлі, економіки країн стають все більш взаємозалежними, що в кінцевому підсумку відбивається на поступовій уніфікації їх податкових систем, спрямованих на формування сприятливого середовища для розвитку приватного бізнесу. Проте, в кожній країні існує своя, специфічна система оподаткування та валютного регулювання, що іноді може використовуватися нерезидентами цих країн для отримання додаткового прибутку, а також нейтралізації вимог валютного законодавства країни базування компанії при переміщенні її виробництв або апарату управління в іншу юрисдикцію. Ці відмінності мають на увазі і конкуренцію між валютними ринками держав за схемою торгів, коли кращі умови для ведення бізнесу виграють перед територіальністю. Більш того, інформаційно-технологічний розвиток світової економіки полегшує будь-які взаємини з внутрішніми ринками інших країн і в цілому зі світовим ринком. Зазначені фактори і призвели до активного розвитку офшорного бізнесу в кінці ХХ століття.

Використовуючи особливості ведення офшорного бізнесу, можна отримати ряд переваг, зокрема, мінімізація оподаткування, нижчий рівень контролю за валютними операціями і транзакціями, конфіденційність у відношенні кінцевого бенефіціара. Ці переваги часто застосовуються на шкоду податковій системі країн-донорів капіталу і використовуються як канали його нелегального переміщення поза межами країни для найрізноманітніших цілей: «відмивання» грошей з подальшим їх реінвестуванням, відхід від податків, фінансування «чорного ринку». Стан офшорного бізнесу в країні-експортері капіталу має великий вплив на масштаб і структуру міжнародного руху капіталу.

Практика використання бізнесом офшорів і податкових гаваней стала невід'ємною частиною економічного життя світового суспільства. Активізація офшорного бізнесу в світі та постійне вдосконалення схем нелегального

виведення капіталу привели до необхідності створення та обґрунтування міцної законодавчої бази.

В цілому, актуальність теми дослідження визначається тим, що в умовах зростаючої мобільності міжнародних ринків капіталу з'явилася можливість масового перерозподілу підприємницьких ресурсів і фінансових потоків між країнами, внаслідок чого виникла проблема втечі капіталу з країни через офшори. Це, в свою чергу, викликало потребу в розробці ефективних інструментів і механізмів правового регулювання офшорних юрисдикцій на міжнародному рівні.

У вітчизняній юридичній літературі можна виділити наукові праці, присвячені вивченню правового регулювання офшорів, наступних вчених з міжнародного приватного та міжнародного інвестиційного права, зокрема, роботи: Д. Аксьонова [14], О. Артюх [15], О. Бозуленко [19], П. Горішнього [22], О. Гуржій [24], М. Карліна [29,30], Ю. Козак [32,33], Д. Косе [35], В. Столярова [45] та інших.

Мета дослідження. Автор випускної кваліфікаційної роботи ставив за мету на основі розгляду правових моделей та правової бази, що використовуються на території офшорних зон, з юридичної точки зору прийти до висновків теоретичного характеру та розробити рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері правового регулювання діяльності офшорних зон в системі міжнародних відносин.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- дослідити поняття та передумови виникнення офшорних зон в системі міжнародних відносин;
- класифікувати країни-офшори;
- визначити правовий статус юридичних осіб-учасників офшорної діяльності;
- вивчити правові режими функціонування офшорних зон;
- окреслити роль міжнародних інституцій в правовому регулюванні діяльності офшорних зон.

Об'єктом дослідження є міжнародні відносини, що виникають в сфері правового регулювання діяльності офшорних зон.

Предметом дослідження в роботі є правове регулювання діяльності офшорних зон в системі міжнародних відносин.

Методами дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пошуку. Діалектичний метод дозволив розглянути міжнародно-правові явища і процеси в сфері функціонування офшорних зон у їх розвитку та взаємозв'язку, виявити загальні тенденції та закономірності, особливості правового регулювання діяльності офшорних зон. Порівняльно-правовий дозволив вивчити співвідношення правових режимів функціонування офшорних зон в різних частинах світу. За допомогою історико-правового методу було розглянуто офшорні зони в їх історичному розвитку, прослідковано генезис проблеми в її складових елементах та в результаті виділено передумови виникнення офшорних зон в системі міжнародних відносин. Формально-логічний дозволив дослідити трактування офшорних зон в різних джерелах та за допомогою різних логічних операцій сформулювати загальне поняття офшорних зон.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному дослідженні основних проблем правового регулювання офшорних зон, порівнянні правових моделей, на підставі яких базується правова база країн-офшорів та визначенні ролі міжнародних інституцій в правовому регулюванні діяльності офшорних зон.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Поняття та передумови виникнення офшорних зон в системі міжнародних відносин», що опублікована у збірнику наукових статей «Міжнародне право: трансформації доктрини та практики». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. С. 67-73.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові знання з історії розвитку та функціонування офшорних зон. Зібраний матеріал і узагальнення можуть бути використані для

підготовки узагальнюючих праць, при підготовці лекційних занять та спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, які включають в себе п'ять підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 62 сторінки, із яких основна частина роботи займає 48 сторінок. Список використаних джерел складається з 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОФШОРНИХ ЗОН

1.1. Поняття та передумови виникнення офшорних зон в системі міжнародних відносин

Для більш точного уявлення про те що таке офшорна зона, розглянемо тлумачення та розуміння даного поняття різними науковцями та вченими.

Існує багато термінів для позначення країн з вигідним податковим кліматом, наприклад у германомовних країнах їх називають податковими оазисами, у франкомовних – податковим раєм, а в англomовних – загальноприйнятим терміном для визначення подібних територій виступає таке поняття як «податкова гавань» (tax haven). В країнах СНД зазвичай називають офшорними зонами або юрисдикціями [34, с. 60].

У своєму трактуванні визначення «офшорна зона» Д.Д. Косе зазначає, що це один із видів вільних економічних зон. Їх відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання. Загалом це є країни, яких учасники фінансово-кредитних операцій не є резидентами держави, на території якої укладаються і виконуються угоди. При цьому учасники користуються особливим правовим і податковим статусом, але важливою характеристикою є заборона офшорним компаніям ведення діяльності на території країни реєстрації [35, с. 24].

На думку Т.С. Кобзар офшорні зони є різновидом вільних економічних зон, які створюють для бізнесменів сприятливий валютно-фінансовий і фіскальний режим, а також високий рівень банківської та комерційної таємниці [31, с. 161-162].

У міжнародній правовій практиці, згідно з VII Кіотською Конвенцією 1973 р. спрощення та узгодження митних процедур, під вільною економічною зоною

розуміється частина національної території (іноді виділеної із загальної митної лінії держави), що має розширену самостійність в вирішенні господарських питань, особливий режим управління і преференційні умови економічної діяльності для іноземних і національних підприємців [2].

О.К. Бозуленко у своїй праці робить наголос, що офшорні зони (або податкові гавані) є специфічним інструментом стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази (використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та мінімізації величини податкового навантаження. Доходи від офшорного бізнесу в податкових гаванях складають до половини обсягу державних бюджетів [19, с. 52].

Організація економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР) використала спочатку термін згубна податкова конкуренція (шкідлива податкова конкуренція), згубні податкові практики. Згодом на підставі таких критеріїв як відсутність прозорості і відсутність ефективного обміну інформацією ОЕСР в своїй роботі стала використовувати термін податковий притулок (або податковий оазис, податковий рай (tax haven)). Міжнародний валютний фонд, Рада Безпеки ООН, Форум фінансової стабільності використовують в своїй роботі і офіційних документах термін офшорний фінансовий центр.

Робоча група, створена Форумом фінансової стабільності, в своїй Доповіді прийшла до висновку, що будь-яка юрисдикція може вважатися «офшором» в тій мірі, в якій вона відрізняється від інших юрисдикції економічно більш сприятливим режимом, наприклад, низькими ставками корпоративного податку, ліберальним регулюванням, особливими сприятливими умовами реєстрації компаній, нормами про підвищену конфіденційність [65, с. 10].

На основі вищезазначених визначень, ознак, позицій, виявлених різними вченими та міжнародними організаціями, можна вивести наступне визначення офшорної зони. Офшорна зона – це частина території держав (або вся територія

держави), в межах якої, відповідно до застосовного права, реєструються компанії іноземних резидентів, таким компаніям надається право ведення на пільгових (податкових, адміністративних, валютних та інших) умовах торгових, фінансових та інших комерційних операцій, а також надання пільгових податкових переваг, якими користуються фізичні особи з метою зниження податкового тягаря або для захисту власності від претензій третіх осіб.

Практика виділення (відокремлення) окремих територій, цілих країн або адміністративно-територіальних одиниць держав з метою створення там особливих умов господарювання з точки зору правових процедур і оподаткування вельми не нова і має давню історію. Практично протягом всієї історії людської цивілізації можна знайти приклади створення автономних утворень, що користуються тими чи іншими пільгами в порівнянні з іншою частиною держави. Мабуть, найдавніші відомості про практику податкових гаваней доходять до нас із Давньої Греції: « ... стародавнє місто Афіни запровадило податок на купців у розмірі двох відсотків вартості експорту та імпорту. Купці об'їжджали двадцять миль, щоб уникнути цих обов'язків. Невеликі сусідні острови стали надійними сховищами, в яких можна було сховати товари, які пізніше були б введені в країну» [54, с. 5].

Але античні Афіни в першу чергу мали одну, але вкрай істотну відмінність, що не дозволяє відносити їх до прямих предтеч сучасного офшорного бізнесу. У класичних Афінах в першу чергу приїжджі іноземці обкладалися прямими податками. Іноземців називали метик, щомісяця вони платили податок *metoikion* розміром в одну драхму. Метиком називали того, у кого ні батько, ні мати не були громадянами Афін. Таким чином, податкове звільнення було гарантоване тільки для жителів Афін і їхніх дітей. Статус афінянина не тільки звільняв від податків, а й давав право володіти землею, яка також не обкладалася податками. Якщо метика ловили на несплаті податків, його майно або землю віднімали на користь поліса. Таким чином, Афіни, по суті, були «офшором навиворіт», де всі вигоди і переваги безподаткової гавані поширювалися на громадян поліса, а зовсім не на іноземців.

Більш наближеними до ідеї офшору представляються середньовічні ярмарки, що з'явилися в XII столітті і зайняли впевнене місце в європейській торгівлі аж до XV століття. Саме на цих, тимчасово сформованих ринках, особливий пільговий статус у питаннях безмитності і звільнення від податків став вперше практикуватися щодо іноземних купців. Тому саме ярмарки з певною часткою впевненості можна відносити до прообразів офшорних центрів, хоча вони і були позбавлені головних властивостей офшорів – сталості існування і забезпечення конфіденційності щодо ведення справ підприємцями [54, с. 35].

В кінці Середніх віків, з розвитком капіталістичних відносин в цілому і капіталістичної торгівлі зокрема, подібна практика набрала нового звучання. Торговим компаніям, по більшій мірі, тим з них, які користувалися істотними привілеями (Ост-Індська, Вест Індська та ін.) державою надавалося право на певній території (торгові і консигнаційні склади, зони портових міст) зберігати і навіть реалізовувати товари безмитно за умови сплати фіксованого збору. Пізніше в цих зонах з'явилися і інші установи, що забезпечували здійснення всього комплексу торгових операцій – банки, страхові компанії і т.п. Почалося формування інфраструктури ранніх форм вільного підприємництва. Тут слід згадати зони вільної торгівлі, що стали відомими ще з XVI ст. – Гібралтар, острів Мен тощо.

Ситуація почала змінюватися вже в епоху Нового часу, і перш за все на просторах Британської імперії. Поступово в значній мірі відокремлені від метрополії території – домініони і деякі колонії (зрозуміло, з дозволу англійської корони), встановлювали у себе власні, більш пільгові режими ведення підприємницької діяльності, ніж існуючі в Англії. У країнах континентальної Європи також з'явилися такі податкові оазиси, як Люксембург, Ліхтенштейн і ін. Саме ці зони вже можна впевнено вважати передофшорами, так як саме тут вперше після середньовічних ярмарків пільговому оподаткуванню стали піддаватися нерезиденти. Така політика, безсумнівно, сприяла притоку капіталів і збільшенню підприємницької активності в цілому.

Незважаючи на широке використання практики податкових гаваней, приблизно, до другої чверті ХХ століття вони мали порівняно незначний вплив на транскордонні операції. Крім того, така практика сама по собі, як правило, не формувала кінцевої мети податкової політики держави. Ситуація почала змінюватися у ХХ столітті.

Декілька факторів сприяли зростанню значущості офшорних зон для світової економіки, а отже, і їх розповсюдження. По-перше, наростаюча глобалізація світової економіки, що супроводжується покращенням інфраструктури, транспорту та зв'язку, суттєво знизила трансакційні витрати на використання різних схем податкового планування. Як приватні особи, так і великі компанії почали розглядати можливість використання іноземних юрисдикцій для захисту від оподаткування своїх доходів як від внутрішніх, так і від іноземних операцій. Податковий притулок став доступним для значно більшої кількості потенційних користувачів. Глобалізація також сприяла загальному збільшенню іноземних інвестицій, для яких оподаткування завжди було головним фактором.

По-друге, багато так званих «класичних податкових гаваней» (без податків на прибуток або з дуже низькими податками) виникли безпосередньо у відповідь на масовий перехід (на початку ХХ століття) в розвинених країнах до оподаткування доходів як основного джерела податкових надходжень та до післявоєнних ставок конфіскаційного податку на прибуток та запровадження суворого фінансового регулювання [68, с. 117]. Таке положення речей зовсім не влаштовувало ні власників, ні менеджерів великих американських і західноєвропейських корпорацій, наслідком чого все більше став набирати обертів відтік капіталів з розвинених країн і їх переміщення в країни, що надають як податкові пільги, так і більшу конфіденційність у веденні бізнесу. Величезні податки на прибуток корпорації в повоєнний час (до 80-90%) змушували американців і європейців ховати капітали в далеких колоніях.

Тут необхідно підкреслити, що ініціаторами цього процесу першочергово стали зовсім не якісь окремі недобросовісні підприємці, які прагнуть піти від

податків, або злочинні угруповання, заінтересовані у відмиванні грошей, нажитих на торгівлі зброєю, наркотиками або в результаті іншої протизаконної діяльності, а саме великі і відомі транснаціональні гіганти.

У тісній зв'язці з процесами інтернаціоналізації та глобалізації господарського розвитку планети в формуванні та розвитку офшорного сектора світової економіки істотну роль зіграли транснаціональні корпорації (далі – ТНК). В цілому роль ТНК як в формуванні сучасного економічного вигляду планети, так і в структурному оформленні офшорного бізнесу вельми велика. Адже спочатку саме тільки таким потужним структурам було під силу координування ведення бізнесу в загальносвітовому масштабі. Саме ТНК були зацікавлені в створенні складних ланцюжків виробничого циклу, складних фінансових схем, що дозволяють маніпулювати внутрішніми трансферними потоками капіталів з включенням в них з метою податкового планування офшорних зон і податкових гаваней. Якщо взяти до уваги, що в зв'язку з діяльністю ТНК у даний час, за деякими оцінками, близько 40% світового потоку товарів і послуг носить внутрішній характер, слід констатувати, що офшорний бізнес має під собою солідний економічний фундамент [37, с. 30].

По-третє, вихід в повоєнний час на світову арену великого числа нових незалежних держав Азії, Африки і Латинської Америки. Багато з них, особливо малі по території, населенню і своїм економічним потенціалом, в силу об'єктивних і суб'єктивних обставин не мали в той час достатньо економічних можливостей, щоб самостійно виходити на світові ринки в якості конкурентів інших держав, і в першу чергу промислово розвинених. Головним чином, це стосувалося малих держав, що не володіли достатньою мірою природними багатствами, розташованими далеко від центрів світової торгівлі і світових фінансів.

Для багатьох вихід із ситуації був знайдений саме в формуванні офшорних центрів. Практично малі держави отримували можливість, образно кажучи, робити гроші з повітря, оскільки на формування офшорного центру затрачався мінімум ресурсів, більш того це стало сприяти створенню нових робочих місць.

Крах світових імперій і розпад світової колоніальної системи вивели на міжнародну арену безліч країн – великих і малих, перед якими стояли питання організації та облаштування їх внутрішнього життя, пошуку джерел існування. Не секрет, що для багатьох колишніх колоніальних країн розрив традиційних зв'язків з метрополією далеко не завжди означав прогрес і процвітання: крім багатьох об'єктивних (природне відставання в розвитку, відсутність виробничої та іншої інфраструктури, навчених кадрів) і суб'єктивних (відсутність чітких стратегій розвитку) причин неблагополучного розвитку багато з них зіткнулися з елементарною проблемою – відсутністю необхідних ресурсів, перш за все природних, для розвитку конкурентоспроможної економіки. Як рятівним кругом, уряди таких держав почали користуватися наданням пільгових режимів компаніям-нерезидентам, прагнучі таким чином залучити в економіку своїх країн значні фінансові надходження, при цьому не відволікаючи і без того мізерні ресурси від розвитку базових галузей економіки, а також на державне регулювання і втручання в економіку.

Крім того, не слід забувати і про політичні реалії холодної війни: багато офшорних територій знаходяться в стратегічно важливих точках світу (Кіпр, Гібралтар, Кариби, Сінгапур, Гонконг та інші), тому можливість розвивати свої економічні системи до найбільшої для себе вигоди, в тому числі і шляхом залучення іноземних капіталів низькими податковими ставками, було свого роду платою за можливість використовувати території цих держав або квазідержави в військово-стратегічних цілях (британські бази на Кіпрі, американські – на Маврикії тощо).

Одним з каталізаторів процесів «офшорізації» в світовому масштабі з'явився науково-технічний прогрес, а конкретніше – широкий розвиток сучасних засобів зв'язку і комунікації. Поява і розвиток глобальної мережі Інтернет, супутникового зв'язку і т.д. скоротили практично до мінімуму тимчасові витрати процесу комунікації між досить віддаленими частинами світу. Безумовно, без технологічної бази, створеної в результаті досягнень науково-технічної революції в період після Другої світової війни, неможливо було б

увявити розвиток офшорного бізнесу в його сучасному розумінні. Перераховані моменти в сукупності створили якісно нові можливості для всебічного і стрімкого розвитку офшорного сектора світової економіки.

Таким чином, у розвитку міжнародного офшорного бізнесу ми можемо виділити наступну періодизацію і характерні риси для кожного періоду:

- до кінця XIX ст.: існування в різні епохи різноманітних форм вільного підприємництва, деякі з яких (наприклад, ярмаркові ринки) можна віднести до прообразів офшорних центрів;
- до Другої світової війни: поява зон власне офшорного типу, з одного боку, і прагнення ТНК уникнути податкового тягаря в країнах базування, з іншого боку, - дві зустрічні тенденції, що дали в підсумку бурхливе зростання офшоризації в наступні десятиліття;
- після 1945 р. і до початку 1990-х рр.: в результаті розпаду світової колоніальної системи спостерігалось кількісне і якісне зростання офшорного бізнесу, встановлення офшорних центрів як реакція на ці процеси. Початок активного використання офшорних схем ТНК, активне залучення в міжнародний офшорний бізнес країн світової периферії – перш за все, малих острівних держав і територій;
- 1990-2001 рр.: в результаті закінчення холодної війни і викорінення світової системи соціалізму, а також бурхливого розвитку технічного прогресу (повсюдне поширення мережі Інтернет, новітніх засобів телекомунікації та ін.) у офшорного бізнесу з'явилися нові безпрецедентні можливості кількісного і якісного зростання; паралельно з цим почалося активна протидія офшорам з боку провідних економічних держав, деяких країн, що розвиваються, які несуть найбільш відчутні бюджетні втрати від використання національним бізнесом офшорних структур, а також міжнародних економічних організацій та фінансових інститутів у зв'язку з посиленням інтересу до офшорів з боку кримінального бізнесу і міжнародного тероризму.
- 2001 р. - дотепер: у сьогоднішній день, на превеликий жаль, офшорна діяльність несе великі збитки багатьом країнам. Через стрімкий відтік капіталу та ухилення від

сплати податків держави мають дефіцит бюджету. Окрім того, офшорну діяльність почали порівнювати з кримінальною: адже дуже зручно виводити гроші в офшори, при повній анонімності. Також офшори зараз звинувачують у нечесній податковій конкуренції. В силу цих проблем зараз поширюється антиофшорна контролінгова політика: провідні компанії ОЕСР, FATF, FinCEN та ін. на глобальному та регіональному рівнях постійно проводять моніторинги офшорних зон. Отже, зараз всі дії спрямовані на зменшення негативного впливу офшорів та забезпечення максимального рівня безпечності офшорів для країн [29, с. 33].

Отже, підсумовуючи зазначене вище, можемо виділити наступні передумови виникнення офшорних зон: прискорення зростання кількості транснаціональних компаній; багаторазове зростання світових фінансових потоків та як наслідок, пропорційне зростання кількості податків; бажання перенести компанію до країни, яка має нижчу ставку оподаткування, аніж та, у якій ця компанія зареєстрована; острівні території, які через брак природних ресурсів чи замалу площу не могли розвивати жодну із галузей економіки, окрім фінансового та туристичного секторів тощо.

Поняття «офшорна зона» використовується в офіційних документах багатьох міжнародних організаціях, таких як ООН, МВФ, ФФС, ФАТФ та інших, що дозволяє зробити висновок про те, що цей термін вже має характер усталеного і широко визнаного багатьма суб'єктами міжнародного права.

1.2. Класифікація країн офшорів

Визначивши поняття та передумови виникнення офшорних зон, доцільно буде розглянути класифікацію даних зон.

Офшори класифікують за ступенем їх важливості, від важливих офшорних зон до вторинних [55].

Як видно із Таблиці 1, виділяють сім основних характеристик важливих офшорних зон, а саме:

Таблиця 1. Характеристики основних офшорних зон

№	Найменування характеристики	Перелік країн
1.	Доходи та прибуток від капіталу не оподатковуються. Відомі як «нульові гавані» або «чисті притулки».	Острови Бермуди, Багами, Бахрейн, Науру, Кайманові острови, Теркс, Кайкос, Сент-Вінсент, Республіка Вануату та Монако;
2.	Ставки податку мають низьке значення схвалені державою або в результаті застосування скорочення квот у зв'язку з виконання податкових угод між різними державами щодо подвійного оподаткування;	Британські Віргінські острови, Ліхтенштейн, Швейцарія, Нідерландські Антильські острови, Острови Мен, Гернсі та Джерсі, Республіка Ірландія;
3.	Оподаткування доходів та виплат визначаються місцевою базою. Платники податків в цих країнах звільняються від податку на прибуток, отриманого шляхом міжнародної торгівлі;	Ліберія, Коста-Ріка, Філіппіни, Венесуела, Малайзія, Панама;
4.	Країни з пільговим режимом для офшорних та холдингових компаній;	Угорщина, Австрія, Нідерланди, Люксембург, Таїланд, Сінгапур;
5.	Пропонують звільнення від оподаткування для галузей, які виробляють для розвитку експорту;	Ірландія для компаній створених до 1 січня 1981 р., Мадейра;
6.	Забезпечує фінансові вигоди для міжнародних організацій	Багамські острови, Антигуа, Бермуди, Британські Віргінські острови, острови

	бізнес-компаній, які займаються інвестиціями;	Монтсеррат і Невіс у Карибському морі;
7.	Надає податкові пільги банківським компаніям або іншим фінансовим установам з офшорною діяльністю;	Антигуа, острівно-британська територія в Карибському морі, Ангілья, Гренада, Барбадоські острови та Ямайка;

До числа вторинних офшорних зон можна віднести малі країни та промислово розвинені країни, де є певний податок на прибуток, але в той же час є законодавчі положення, які мають особливий характер та використовується інвесторами у певному податковому плануванні операцій, а саме:

-невеликі держави, такі як Ватикан, Полінезія, Республіка Мальта, Острови Моріса, Тонга, Гаїті, Тайвань, Ямайка, Британські Віргінські острови. Вони мають невелику площу і мають чисельно невелике населення, тому необхідність виконувати всі особливості основних офшорних зон відсутня. Тому вони не практикують оподаткування та/або не встановлюють податок на доходи отримані приватними особами або компаніями або надають звільнення від сплати податків для діяльність, яку здійснюють певні компанії або встановлюють низький відсоток;

- потужні промислово розвинені держави, які мають можливість стати привабливою для окремих галузей економіки. Це: Італія, Австрія, Бельгія, Франція. Ці потужні промислово розвинені країни, як правило надають податкові пільги, пропозицію на звільнення або зменшення податків, щоб розширити експорт та залучити іноземний капітал.

Ніколас Шаксон, автор книги «Островів скарбів», виділяє чотири групи офшорних зон за територіальною приналежністю [41, с. 102], а саме:

А) традиційні європейські «податкові гавані» – це передусім Швейцарія, Люксембург, Ліхтенштейн, Монако, Андорра. Дехто в ці європейські офшори

заносить також потужніших гравців: Британію (особливо Лондон-Сіті) та Нідерланди і її заморські території.

Б) уламки Британської імперії. Це острови, розкидані світом. На них припадає близько половини світових офшорів. Деякі з них розташовані біля самої Британії – це так звані «залежні від корони» території: Джерсі, Гернсі та Острів Мен. Решта – це «заморські» офшори: Кайманові острови (Карибське море), Британські Віргінські острови (теж Кариби), Бермуди, острови у Гібралтарі.

На цих територіях панує дивна система. Це залишки Британської імперії, які зберегли частини британського законодавства. Але це законодавство є старим, воно здебільшого не зазнало на собі впливів сучасності, передусім соціального законодавства ХХ століття та повоєнної епохи. Воно є значно простішим, ніж сучасне, бо не переймається багатьма проблемами сучасності (наприклад, правами людини чи правами працівників). Про це ми поговоримо детальніше нижче.

З іншого боку, Британія на ці території ще має адміністративний вплив. Наприклад, ключові посадовці можуть і досі призначатися королевою.

Але водночас ці острови напівнезалежні, і мають свою податкову та законодавчу систему. Це і робить їх такими особливими. Це також дає право британській метрополії час від часу казати, що на свої колишні колонії вона «не має впливу».

Своєрідним підвидом у цих «британських» офшорах є країни, які вже стали де-юре незалежними: Кіпр чи Сингапур; меншою мірою – Гонконг, який формально повернувся до складу Китаю. Але вони все ще зберігають чимало елементів спадку британської імперії.

В) американські офшори. Їх теж, виявляється, чимало. Але парадокс полягає ось у чому: якщо на початку ери офшорів Сполучені Штати намагалися з ними боротися (офшори були шляхами для легалізації кримінальних грошей), то потім поступово самі стали вдаватися до цієї практики. Деякі речі проявлялися на федеральному рівні, але здебільшого – на рівні як окремих штатів, які ставали

своєрідними офшорами в межах самої Америки (Вайомінг, Делавер, Невада), так і на рівні американських «заморських» територій – Американських Віргінських островів, а також Маршалових островів, які до Другої світової війни були японською територією.

Певною мірою під американським впливом перебуває Панама, яка має зв'язки з американською економікою від 1920-х років.

Г) решта юрисдикцій, які є менш потужними, ніж три попередні групи [51, с. 48].

Офшорні юрисдикції можна класифікувати і під кутом зору їх міжнародного правового статусу (рис. 1).

Рис.1 Класифікація офшорних зон за міжнародним правовим статусом.

Інвестиційна привабливість різних офшорних зон залежить від умов реєстрації й оподаткування. Форумом фінансової стабільності розвинутих країн встановлено рейтинг офшорних зон за ступенем їх надійності (рис. 2).

Рис. 2 Класифікація офшорних зон відповідно до рівня їх надійності.

Слід зазначити, що чим вище репутація, тим дорожче обходиться обслуговування компанії в цій юрисдикції (необхідність ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, обов'язковий аудит, ведення документообігу тощо). Проте інвестування коштів у респектабельні юрисдикції зазвичай дає вищу фінансову віддачу.

Досліджуючи питання класифікації офшорів було розглянуто достатню кількість класифікацій за досить різними критеріями. Проте з огляду на те, що на сьогоднішній день, приватні підприємці звертають велику увагу на найбільш лояльні умови офшорів, а саме: відсутність податків, спрощений процес реєстрації бізнесу тощо, вважаємо, за потрібне, класифікувати офшори саме за цим критерієм.

Отже, за рівнем лояльності до суб'єктів, усі офшори можна поділити на наступні категорії.

1) Класичні території офшору мають такі основні переваги:

- податки у таких зонах відсутні, а уряди відповідних держав обмежуються лише стягненням із підприємців щорічного збору в еквіваленті приблизно 200-400 доларів;
- влада не втручається в діяльність бізнесу і не перевіряє його;
- ведення та подання звітності не є обов'язковим;
- підприємцю та його компанії забезпечується повна анонімність та конфіденційність.

До таких територій відносяться Багами, Панама і Британські Віргінські острови. За всієї високої привабливості саме вони часто стають притулком нелегальних фінансових угод та незаконних операцій із капіталом. Саме тому ділові партнери на міжнародному рівні з недовірою ставляться до компаній, зареєстрованих у даних офшорних зонах.

2) Престижні офшорні зони. Не відрізняються такими лояльними умовами, зате дуже високо оцінюються бізнесменами всього світу. До їх переваг можна віднести:

- наявність низьких податкових ставок;
- високий ступінь довіри з боку зарубіжних великих партнерів;
- розташування у зручній транспортній доступності.

У той самий час у таких офшорних зонах компанії зобов'язані представляти бухгалтерську звітність у спеціальні державні органи, і навіть розкривати інформацію про власників бізнесу і характеру угод.

Подібний режим діє нині у таких державах, як Кіпр, Нідерланди, Угорщина, Люксембург, Швейцарія.

3) Оншорні зони. Формально не є офшорами, проте надають іноземним компаніям податкові пільги, спрощений режим реєстрації бізнесу та певну конфіденційність.

У зв'язку з цим вони набули статусу «оншорних територій».

Варто зазначити, що в деяких зонах такого типу діє лояльніший режим оподаткування, ніж у престижних офшорах.

У цьому вони займають середнє становище у межах даної класифікації. Прикладами територій із подібним режимом є Англія, Франція, США.

1.3. Правовий статус юридичних осіб-учасників офшорної діяльності

Правовий статус юридичної особи визначається, насамперед, її державною належністю тобто «національністю», оскільки саме національним законом певної держави визначається порядок її створення, припинення, реорганізації та

ліквідації, обсяг правоздатності та інші питання [44, с. 100]. Розглянемо правовий статус юридичних осіб-учасників офшорної діяльності в декількох офшорних юрисдикціях.

Однією з найпопулярніших офшорних юрисдикцій є Сполучені Штати Америки, які славляться своєю жорсткою політикою оподаткування та нульовою толерантністю до податкових правопорушень. Недарма світову популярність набуло висловлювання Б. Франкліна, що «неминуча лише смерть і податки».

Привабливість США обумовлюється як позицією світового економічного лідера, давніми демократичними традиціями, стійкою політичною системою, а й наявністю трирівневої системи оподаткування – федерального рівня, штату та особистих доходів. Найбільш примітними офшорними зонами США є штати Вайомінг, Гаваї та Делавер, а також неінкорпоровані організовані території США – Американські Віргінські острови та Співдружність Пуерто-Ріко.

Пільги, передбачені законодавством Пуерто-Ріко (tax holidays), дозволяють іноземному бізнесу отримувати значні переваги економії на податках. У країні введено податок на прибуток компаній (regular corporate income tax), ставка якого завдяки «податковим канікулам» (які полягають у звільненні та суттєвому скороченні корпоративного податку на певний період) ділиться таким чином:

- єдиний 20% податку з прибутку;
- додатковий (прибутковий) податок (оподатковуються доходи понад певну суму).

Адміністративні вимоги для створення офшорної компанії відносно прості: потрібне проведення фінансового аудиту certified public accountant (особа, яка виступає в ролі незалежного аудитора, бухгалтера-ревізора, що має ліцензію в Пуерто-Ріко), серед членів ради директорів має бути нерезидент Пуерто-Ріко. При цьому в країні немає валютного контролю.

Спеціальні пільги надаються офшорним компаніям, розташованим у сільських муніципальних округах з високим рівнем безробіття та слаборозвиненою промисловістю. Надається податковий кредит зі знижкою 50% на придбання цінних паперів або активів, які перебувають у стадії банкрутства

звільнених від оподаткування підприємств. Спеціальні ставки податку з доходу (до нульової ставки оподаткування) надаються інноваційним компаніям.

Незважаючи на те, що право резидентів Американських Віргінських островів прирівнюється до права резидентів США, оподаткування та митний контроль країни не підпорядковуються законам США. У зв'язку з цим компанії-резиденти можуть бути звільнені повністю або в якихось частинах від федерального прибуткового податку США та місцевих податків за умови реєстрації у формі USVI Exempt Company (компанія, звільнена від сплати податків).

Перевагами офшорної компанії є сплата фіксованого податку, таємниця особи власників компанії (за винятком випадків запитів з боку податкового управління та зборів Американських Віргінських островів чи служби з податків США).

Відповідно до Кодексу корпорацій Американських Віргінських островів, розробленого на основі Кодексу корпорацій штату Делавер, компанії такого типу не повинні вести бізнес на території Американських Віргінських островів та США, а приватні особи – резиденти не можуть мати більше 10% капіталу компанії. USVI Exempt Company має три директори і не менше трьох посадових осіб: президента, який одночасно є і директором компанії, секретаря і скарбника.

Крім того, існують два інші види компаній – USVI Corporation (місцеві компанії) та USVI Foreign Sales Corporation (іноземні торгові корпорації). USVI Corporation приваблива тим, що у зв'язку з програмою розвитку промисловості її звільнено від 90% усіх місцевих податків (а також від прибуткового податку) і до неї застосовується спеціальне мито в 1%. USVI Foreign Sales Corporation (іноземні торгові корпорації) зручні для експорту зі США, переслідуючи мету скоротити на 15% федеральний податок США та виключити місцеві податки (за винятком щорічної номінальної плати).

У США законодавством передбачена реєстрація різних видів компаній міжнародного бізнесу (International Business Company), зорієнтованих на веденні транснаціональної господарської діяльності. При цьому два базові офшорні

штати США – Вайомінг та Делавер мають свою специфікацію – у першому краще вести малий/середній бізнес, а другий є колискою транснаціональних компаній рівня Apple та IBM.

Адміністративні процедури працюють за форматом державних послуг – базовий термін реєстрації компанії складає місяць, проте за додаткову плату його можна скоротити до 24 годин. Відомості про акціонерів компанії не розголошуються. Основною вимогою є щорічна підготовка річного звіту (Annual Franchise Tax Report), оформлення якого подає непрямий платіж. Ведення звітів не поширюється на Limited Partnerships, Limited Liability Companies та General Partnerships, які натомість зобов'язані сплачувати фіксований готовий податок.

Найбільш частою формою офшорної компанії є Limited Liability Company, яка є комбінацією компанії з обмеженою відповідальністю та товариства і діє протягом 40 років або до смерті одного з учасників. Доходи компанії розподіляються між її учасниками, які оподатковуються як з фізичних осіб. Компанія звільнена від більшості податків, якщо учасники компанії є нерезидентами США або власниками «Green card», не ведуть діяльність та не отримують доходу на території цієї країни, а також не наймають мешканців США на постійну роботу та не мають офісу в межах цієї країни.

У штаті Делавер більшість зареєстрованих компаній зобов'язані сплачувати встановлений мінімум податків і щорічних зборів штату підтримки своїх компаній («good standing»): федеральний податок (від 15-35% залежно від обсягу прибутку компанії), податок штату і місцеве мито.

Податкова структура штату Вайомінг вважається найбільш зручною для ведення внутрішнього бізнесу в США завдяки відсутності корпоративного та індивідуального прибуткового податків, а також низькими податками на продаж та акцизними податками (які загалом нижчі ніж у Делавері). При цьому в штаті розвинене законодавство у сфері захисту активів та суб'єктів господарювання, а також забезпечується конфіденційність акціонерів компанії.

На території штату Вайомінг можлива реєстрація двох типів компаній: Corporation (складається з акціонерів) та Limited Liability Company (3 учасників).

Для реєстрації та підтримки статусу потрібна сплата реєстраційного збору та щорічного внеску, що не залежить від розміру прибутку. Підготовка річної звітності, на відміну Делавера, необов'язкова. У штаті відсутні податки на дивіденди, роялті та ін.

Компанія, створена в штаті Вайомінг, звільняється від податків за дотримання низки вимог:

- керується нерезидентами США та резиденти США не інвестують у неї;
- не здійснює жодної підприємницької діяльності, що пов'язана з бізнесом та торгівлею всередині США.

Таким чином, усі вищенаведені штати та неінкорпоровані території США можна назвати класичними податковими гаванями. Примітно також, що всі ці суб'єкти допускають процедуру редоміциляції (як «переїзд», так і «виїзд»). Варто відзначити, що законодавство штату Делавер дозволяє організації зберегти закон штату як свій особистий закон, що є дуже незвичайним, але досить зручним з погляду досконалості законодавства та його престижності з метою ведення міжнародного бізнесу.

Концепція корпоративної мобільності дозволяє мігрувати у більш вигідні юрисдикції, зберігаючи ділову репутацію, що склалася та договірні відносини з контрагентами. Після зміни юрисдикції компанія продовжує вести свою діяльність, маючи колишні банківські реквізити, та виконувати зобов'язання за укладеними договорами, повідомивши контрагентів про факт зміни резидентства.

Цікаво, що у Європейському союзі створено прецеденти захисту прав компаній на міграцію. Так, Судом ЄС у 2012 р. було розглянуто справу італійської компанії VALE Costruzioni Sri, якій було відмовлено в отриманні резидентства Угорщини, оскільки національні правила продовження ведення діяльності (continuation rules), що передбачають отримання резидентства у новій юрисдикції без фактичної ліквідації компанії, поширювалися лише на компанії, які вже перебувають у Реєстрі юридичних осіб Угорщини. Суд ЄС зазначив, що

такий національний порядок порушує принципи недискримінації та свободи розміщення юридичних осіб [13].

У Європі, багато в чому через вектор історичного та геополітичного розвитку, знаходиться значна кількість офшорних територій: Австрія, Андорра, Бельгія, Угорщина, Ірландія, Латвія, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Монако, Нідерланди Португалія, Сан-Марино, Швейцарія (а також країни загального права - Великобританія, Гібралтар, Гернсі, Джерсі, о. Мен). З цієї причини стає зрозумілим, чому в цих країнах (особливо право Австрії та Швейцарії) колізійні питання регламентовані докладно та є зразковими.

Як відомо, в більшості державах-членах ЄС щодо визначення правового статусу юридичних осіб переважно застосовується дві колізійно-правові теорії – теорія осілості та теорія інкорпорації. Так, у державах членах ЄС «...по-різному визначається національність юридичної особи, в деяких державах – за місцем реєстрації компанії, в інших – за місцем ведення основної підприємницької діяльності...»[40, с. 155]. «Є дві теорії в законодавстві держав-членів... яке має застосовуватись в межах ЄС: теорія інкорпорації... теорія осілості...» [28, с. 298].

Теорія інкорпорації (англ. incorporationtheory), що застосовується у таких країнах, як Чехія, Данія, Швеція, Фінляндія, Нідерланди, Ірландія та інших, визначає належність юридичної особи до права держави, на території якої вона заснована або зареєстровані її статутні документи, тобто на основі акта щодо надання правоздатності юридичній особі [42, с. 392].

Теорія осілості (англ. siagesocial, effectivenessattheory), що поширена в таких країнах, як ФРН, Франція, Австрія, Бельгія, Люксембург, Греція, Іспанія, Португалія, Латвія, Литва, Естонія, Польща, Румунія, Угорщина та ін., визначає компетентний правопорядок за допомогою критерію встановлення взаємозв'язку юридичної особи із державою, де функціонує головний орган управління (наприклад, рада директорів, правління, інші виконавчі органи) [42, с. 393].

Принагідно зауважимо, що відповідно до статті 25 Закону України «Про міжнародне приватне право», національність юридичної особи визначається за

теорією інкорпорації, а якщо місце реєстрації юридичної особи неможливо встановити – теорією осілості.

Регламентувати діяльність іноземних компаній, у тому числі тих, що знаходяться в офшорних зонах, допомагає критерій контролю щодо режиму діяльності іноземної компанії у тій чи іншій країні. В результаті його застосування виникають так звані «псевдоіноземні» підприємства, тобто, за формою національні, але по суті, в наслідок присутності закордонного контролю, іноземні.

Оскільки, Швейцарія є прототипом сучасних офшорних зон варто детальніше зупинитися на правовому регулюванні офшорних компаній в цій маленькій, але гордій країні.

До прикладу, в швейцарському законодавстві, а саме у Федеральному законі Швейцарії про міжнародне право, немає терміну «юридична особа», замість нього використовується поняття «товариство», під яким розуміється будь-яке організоване об'єднання осіб та будь-який організований майновий комплекс (стаття 150). І це не випадково: право Швейцарії зближує поняття юридичної особи з фізичною особою. Так, законодавством передбачено кілька послідовних критеріїв визначення індивідуального закону товариства. По-перше, місцезнаходження – місце, яке вказується у товариському статуті чи договорі. Якщо місцезнаходження відсутнє, тоді в його якості визнається місце фактичного управління об'єднанням (стаття 21). До товариств, що не задовольняють вимоги права місця їхнього заснування, використовується право країни, з якої за фактом реалізується управління товариством (стаття 154).

У разі коли підприємницька діяльність товариства, яке було засновано згідно іноземного права, проводиться в Швейцарії або зі Швейцарії, здійснення операцій від імені товариства встановлюється відповідно до швейцарського права (стаття 159). Товариство, чие місцезнаходження розташовується за кордоном, може володіти філією в Швейцарії. До філії може бути застосовано право Швейцарії. Представництво філії реалізується за правом Швейцарії. Серед осіб, що володіють правом представництва філії, хоча б одна зобов'язане

проживати в Швейцарії і числитися в торговому реєстрі (стаття 160). Іноземним товариством може бути прийнята приналежність праву Швейцарії без ліквідації та вторинної реєстрації в разі, якщо це допустимо згідно іноземного права, якому підпорядковане товариство (стаття 161).

До товариства, яке зобов'язане за швейцарським законодавством реєструватися в торговому реєстрі, право Швейцарії використовується з того моменту, коли товариство доводить, що центр його господарської діяльності переміщений до Швейцарії, і прийнято одну з передбачених правом Швейцарії організаційно-правову форму. До товариства, яке не має права Швейцарії реєструватися у торговому реєстрі, швейцарське право використовується з того часу, як стає очевидним його бажання підпорядкуватись праву Швейцарії. Причому у товариства має бути встановлений зі Швейцарією достатній зв'язок і прийнята одна із передбачених правом Швейцарії організаційно-правова форма (Стаття 162).

Швейцарським товариством може бути прийнята належність до іноземного права без ліквідації та вторинного заснування у разі, якщо товариством буде доведено, що:

- дотримано вимог швейцарського права;
- в силу дії іноземного права товариство досі існує;
- товариство висунула кредиторам публічну пропозицію заявити вимоги з відомостями про передбачувану зміну особистого статуту (стаття 163).

Такий досить простий порядок придбання швейцарського особистого закону безпосередньо пов'язаний із тим, що певні кантони Швейцарії є офшорними територіями. Але не тільки це визначає те, що Швейцарія належить до найпрестижніших фінансових центрів Європи, а значить до найдорожчих офшорних зон. Такий статус виник завдяки сукупності чинників: сталість зовнішньополітичного статусу країни (нейтралітет); місце розташування (центральний хаб Європи) та встановлені демократичні інститути, висококваліфікована робоча сила, і найголовніше – інновації у масових ринках.

Швейцарська економіка тісно пов'язана з країнами ЄС (до 85% товарообігу), через неї транзитом проходить понад 50% усіх вантажів з північної частини Західної Європи на південь і назад, на швейцарські банки припадає близько 35% світового управління власністю та майном приватних та юридичних осіб. Все це не дає підстав для Швейцарії скасовувати податки чи в інший спосіб пільгово заохочувати бізнес третіх країн. У зв'язку з цим вона ніколи не була класичним офшором, тобто низькоподатковою юрисдикцією. Стрижнем офшорного сектора була банківська таємниця.

Переломним моментом стала світова фінансова криза 2008 р. та конфлікт американської Федеральної Податкової служби (Internal Revenue Service) із найбільшим швейцарським банком UBS. США, перебуваючи в епіцентрі кризи і не бажаючи йти стомливим шляхом захисту прав у суді, вимагали видачі їм даних спочатку про 300, а потім і про 52 тис. рахунків американських громадян у банку UBS, підозрюваних у ухиленні від податків шляхом здійснення транскордонних угод.

Після саміту «Великої двадцятки» у Лондоні у квітні 2009 року ситуація дещо заспокоїлася. Швейцарія перейняла стандарти ОЕСР у сфері надання правової допомоги у справах, пов'язаних із податковими злочинами.

Рішення було знайдено, податкове відомство має подавати клопотання про надання правової допомоги на адресу швейцарського податкового відомства (Steuerverwaltung), спираючись на чинний швейцарсько-американський Договір про уникнення подвійного оподаткування. Клопотання має відповідати суворому набору критеріїв, які дозволяють у рамках швейцарського права ідентифікувати факт уникнення податків американських громадян. У свою чергу, господарі рахунків мають можливість подати апеляцію до швейцарського суду, що багато в чому гарантує збереження Швейцарією свого статусу «без втрати особи».

Водночас це рішення вплинуло на всю систему міжнародних відносин. Разом із банківською таємницею похитнулася й податкова таємниця. Додатковим імпульсом для участі офшорів в обміні став скандал Panama Papers у 2016 р. Його результатом стала історична угода між Євросоюзом і Швейцарією

щодо податкової прозорості, яка значно посилила боротьбу проти уникнення сплати податків шляхом автоматичного обміну інформацією за фінансовими рахунками своїх резидентів.

Але швейцарці не були б передовою нацією, якби й у такій ситуації не знайшли вихід. Як уже було сказано раніше, Швейцарія – країна інновацій, насамперед у фінансовій сфері. З появою нового фінансового інструменту – криптовалюти – країна виявила до нього неабиякий інтерес.

У той час, як більшість передових країн (КНР, США, Німеччина) довгий час насторожено і навіть часом з різкою недовірою ставилися до появи технології блокчейну, у зв'язку з чим не було регулювання цього інструменту, Швейцарія відразу запропонувала пророблені правила гри.

Рішення було вірним, адже тепер (навіть незважаючи на різке зниження інтересу до криптовалюти) стає очевидним, що країна, яка лояльно ставиться до цифрових фінансових інструментів і пропонує гнучке фіскальне планування (криптовалюта не визнається об'єктом оподаткування), є новим типом офшору. Так, технологія блокчейн, що лежить в основі криптовалюти, надає конфіденційність здійснення операцій абсолютно транскордонний характер без можливості пильного контролю з боку будь-яких органів, а значить широкі можливості для вигідного інвестування та безпечного зберігання капіталів.

Для цього в Швейцарії в кантоні Цуг створено Crypto Valley із законодавством, що сприяє блокчейн-бізнесу. Владі кантону було надано можливість проводити міські платежі в Bitcoin в дослідних цілях, а також приймати криптовалюту як плату за державні послуги. На території криптодолини не тільки допускається майнінг (видобуток) криптовалюти, а й реєстрація криптобіржі, яка належить до компанії фінансових послуг та потрапить під нагляд регулятора фінансового ринку у Швейцарії – FINMA (Швейцарська служба з нагляду за фінансовими ринками).

Згідно з рішенням Швейцарського федерального Верховного суду, баланси клієнтів у віртуальній платіжній системі не мають тієї ж функції, що і традиційні банківські депозити, оскільки вони призначені швидше для використання як

безготівкового способу оплати для придбання товарів або послуг. Однак, ґрунтуючись на систематичному тлумаченні суд все ж таки прийшов до рішення, що оскільки зобов'язання щодо виплати третій стороні без обіцянки повернення коштів відносяться до сфери дії банківської ліцензії, то вкладникам у криптовалюту має бути надано захист, аналогічний банківським вкладникам.

Є виняток: дозволено провадження діяльності без відповідної ліцензії на криптовалюту в тих випадках, коли кошти, що залучаються в ході краудсорсингу у формі ICO або краудінвестинг не перевищують 1 млн франків та термін таких депозитів повинен становити не більше 60 днів. Таким чином, Швейцарія не тільки стає раєм для інноваційного бізнесу, але й формує нову стратегію ведення офшорного бізнесу через нові фінансові інструменти.

Підсумовуючи все вищезазначене слід зазначити, що правова система країн загального права є найбільш гармонійною та послідовною у питаннях регламентації правового режиму іноземних юридичних осіб, що зумовлює її привабливість. Реформи у сфері міжнародного приватно-правового регулювання корпорацій та їх особистого статуту в США і Великобританії не передбачається, тому можна говорити про стабільне правове становище офшорних компаній, що діють у країнах загального права.

В свою чергу, щодо континентального права, можна з упевненістю сказати, що саме грамотна система визначення особистого закону юридичної особи у Швейцарії дозволяє функціонувати податковим гаваням в окремих кантонах. При цьому, якщо розглядати проблему боротьби з офшорами в рамках Євросоюзу, який всіляко намагається «розсекретити» Швейцарську банківську таємницю, то можна помітити, що він йде шляхом гармонізації права країн ЄС на основі правового принципу, що забезпечує визнання іноземної юридичної особи в країнах Європейського Союзу .

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОФШОРНИХ ЗОН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

2.1. Правові режими функціонування офшорних зон

Спершу слід зазначити, що в кожній країні, в незалежності від економіки, території чи її історії, існує своя правова система. Саме вона визначає законність і порядок функціонування як фізичних, так і юридичних осіб. Відносно офшорних зон візьмемо за основу дві правові сім'ї: англо-американську та романо-германську (також відома, як континентальна).

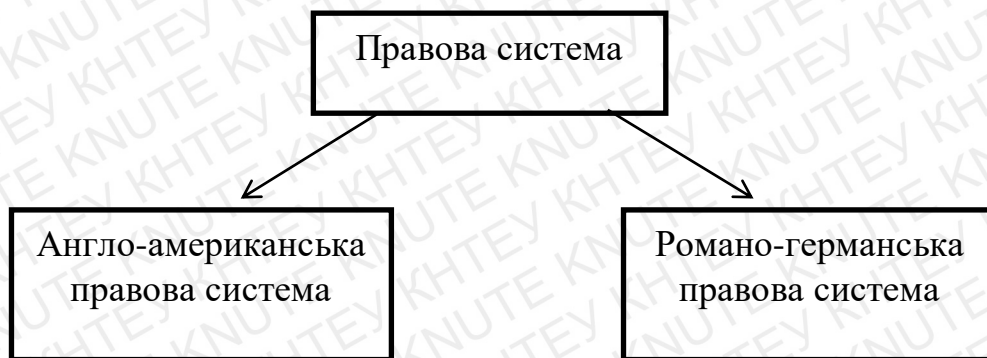

Рисунок 2.1 – Види правових систем

Для того щоб зрозуміти сутність комерційних організацій, що реєструються та відповідно організаційно-правових форм в офшорних зонах, законодавство яких базується на англо-американській правовій моделі, необхідно визначити загальні закономірності правового регулювання підприємницької діяльності у Великобританії та США.

В основі даної системи лежить англійське право. Важливою відмінністю американської правової системи від англійської є модельні кодекси та Конституція в якості основного джерела права. В правовій системі США зародилося немало нових прецедентів, які були зорієнтовані на саморегульовані сили в економіці та на приватних власників, як «незалежних суверенів». Один із

відомих американських юристів Д. Сторі зазначав, що загальне право в США «за своєю природою та характером не є абсолютно застиглою і незмінною системою», а являє собою сукупність «елементарних принципів і загальноприйнятих судових істин, які поступово поповнюються з прогресом суспільства, пристосовуються до постійних змін в торгівлі та в комерційному обороті» [21, с. 238].

Англійське право, в свою ж чергу, не зазнало великих потрясінь, які мали місце в інших країнах, в тому числі і в країнах СНД. Воно в набагато більшому ступені, чим будь-яка інша правова система, яка базується на кодифікації законодавства, не відривалось від своїх історичних коренів.

Останнім часом процеси глобалізації в сучасному суспільстві привели до суттєвого зближення правових систем Англії та Америки із країнами романо-германської правової системи. Судовий прецедент дедалі частіше розпочинає грати велику роль в Німеччині, Франції та інших країнах Європи [36, с.13].

Англо-американська офшорна правова модель передусім базується на джерелах англійського права та права США, до яких на сучасному етапі можна віднести: судовий прецедент, статuti та додаткові джерела (звичаї, авторитетні публікації в області права, судові звіти, римське право і т.п.). В США окремо виділяють джерела права штатів (конституції, адміністративні акти виконавчої влади, муніципальні хартії, ордонанси і т.п.) [46, с. 57].

Для англо-американської офшорної правової моделі велике значення має правове регулювання діяльності комерційних організацій в різних організаційно-правових формах. Нині центральне місце в цій сфері займає закон «Про компанії» 1985 року, що забезпечений підзаголовком «Закон, що призначається для консолідації більшої частини законів про компанії». В даному акті детально регламентується питання заснування та реєстрації компаній, їх злиття та розподіл, встановлюються правові рамки підприємницької діяльності. В законі визначається юридичний статус компаній різного виду, правила розподілу паїв та облігацій, повноваження правління і посадових обличь компанії, порядок здійснення контролю за їх діяльністю та способи ліквідації компанії. Даний

Закон, з деякими змінами застосовується в Антигуа, на Багамських островах, Барбадосі, Белізі, Бермудських островах, Британських Віргінських островах та інших [46].

Так основним правовим актом в області підприємницької діяльності на Британських Віргінських островах є закон 1984 року «Про міжнародні ділові компанії IBC» (International Business Companies Ordinance), більшість положень якого базуються на англійському законі «Про компанії». На Багамських островах офшорні компанії також діють на підставі закону «Про компанії», який спростив процедуру реєстрації та знизив вартість створення компаній. Закон започаткував нову еру в життєдіяльності фінансового сектора: на протязі декількох годин з моменту вступу даного акту в силу було зареєстровано сто нових компаній [46, с. 81-82]. Це ж стосується Кайманових островів [46, ст. 655], Республіки Кіпр [18] та інших.

Варто зазначити, що окрім основного закону «Про компанії», важливе значення в англійському праві мають закон «Про запобігання шахрайства з інвестиціями» 1958 року; закон «Про передачу акцій» 1963 року, доповнений законом «Про правосуддя в області кримінального судочинства» 1993 року, в яких багато уваги приділяється торгівлі акціями на основі внутрішньої інформації, отриманої незаконно акціонерами та посадовими особами компанії; закон «Про доходи та оподаткування корпорацій» 1970 року; закон «Про правила торгівлі» 1973 року; закон «Про арбітраж» 1979 року; Інструкція по податку на додану вартість 1980 року; закон «Про дискваліфікацію директорів компанії» 1986 року та інші. Вони часто мають вагомий вплив на діяльність офшорних комерційних організацій.

Американське корпоративне право сформувалось під впливом англійського та континентального права. Від англійського права його відрізняє мова, великий набір модальних кодексів та законів, термінологія, розширені можливості управлінського апарату та інше.

Варто звернути увагу на деякі офшорні юрисдикції в США. Так, штати Делавер та Невада постійно випереджають інших в прийманні сприятливих

корпоративних законів. Ні в яких інших штатах США немає такого гнучкого законодавства для підприємців. Як мінімум, два відомих офшорних центри – Ліберія та Панама – видали свої закони про компанії, скопіювавши практично слово в слово Загальне корпоративне законодавство штату Делавер. Ці закони дозволяють клієнтам-нерезидентам США створювати комерційні організації у відповідних організаційно-правових формах [46, с. 70].

При регулюванні діяльності компанії велику роль грають делегування законодавства, в силу якого окремі законодавчі функції та функції, пов'язані із застосуванням законів, передаються виконавчим органам влади. Цілком доцільно, що в офшорних зонах це особливо актуально, так як саме органам місцевих адміністрацій часто надаються великі повноваження. Наприклад, Парламент передає право покращити окремі положення законів Секретарю держави, який має право видавати окремі постанови. Так, відповідно ст. 257 Закону про компанії 1985 року, Секретар держави має право шляхом прийняття постанови модифікувати положення даного закону, що стосується вимог до бухгалтерського обліку та звітності. Секретар також має право приймати постанови, що відносяться до затвердження зразків внутрішнього регламенту компанії, та інших документів, що мають прийматися загальними зборами акціонерів та директорами компанії.

Спираючись на джерела права в Англії та США, можна сказати, що англо-американська правова модель являє підприємцям багато можливостей для здійснення діяльності. Найбільш популярними організаційно-правовими формами підприємницької діяльності в офшорних зонах є офшорні компанії (корпорації) та групи компаній (холдинги), офшорні партнерства, інвестиційні фонди та інше.

Романо-германська правова сім'я (система континентального права) створилась в Європі на базі рецепції римського права. Основним джерелом (формою) права в країнах, де воно затвердилось, є нормативно-правовий акт. Інші джерела відіграють допоміжну роль. Це система писаного права. На вершині ієрархії законів стоїть конституція країни, за нормами якої визнається

вища юридична сила. В більшості країн континентальної Європи законодавство кодифіковано. Важливе значення мають підзаконні нормативні правові акти. Відслідковується чіткий поділ права на галузі, на приватне та публічне право. В більшості країн Європи судові рішення не визнаються джерелом права, проте широко застосовується тлумачення законів.

Вважається, що сучасна європейська (континентальна) правова модель, яка використовується в офшорних зонах, базується в основному на правових системах Франції та Німеччини. Це країни, в яких законодавство в області цивільного та торговельного права, включаючи право товариств та акціонерних компаній, склалось давно, достатньо деталізовано та апробовано на багатьох країнах.

Німеччина та Франція не є офшорними юрисдикціями, проте багато країн, в яких активно проводяться міжнародні підприємницькі операції, використовують їх досвід при формуванні правових систем та прийнятті нормативних актів, що б регулювали діяльність офшорних комерційних організацій.

Вважається, що основним модельним документом в області діяльності комерційних організацій в Німеччині є: Німецьке цивільне уложення (далі – НЦУ) 1896 року (в ньому розглядаються питання правового статусу фізичних та юридичних осіб, вирахування строків давності, власності, майнового права та інше); Німецьке торгове уложення (далі – НТУ) 1897 року (регулює порядок здійснення угод, здійснюваних комерсантами та торговими товариствами. НТУ регламентує діяльність трьох видів товариств: повного, командитного та тихого (негласного) товариств).

Окремі питання торгового права в області створення і діяльності організаційно-правових форм регулюють: закон «Про товариства з обмеженою відповідальністю» 1892 року, закон «Про акціонерні товариства» 1965 року та інші. Закон «Про акціонерні товариства» є одним з найбільш вагомим та найбільш детальним. Також, діють закони «Про недобросовісну конкуренцію» 1909 року, «Про боротьбу з обмеженнями конкуренції» 1957 року, «Про сприяння стабільності та росту економіки».

Довгий час французька та німецька системи в області права товариств були досить схожі, проте в 1966 році все право про товариства було уніфіковано в одне джерело – закон «Про торгові товариства», з яким тісно пов'язаний Декрет «Про торгові товариства» 1967 року. В даному законі регулюються питання створення і діяльності акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю та інших видів торгових товариств, питання керівництва торгових товариств, їх організаційна структура, питання пов'язанні з цінними паперами та інше. В законі присутні норми кримінального законодавства за порушення правил діяльності торгових підприємств.

Таким чином, офшорна правова модель, заснована на європейському (континентальному) праві, надає можливість створення наступних комерційних організацій: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариств (командитного та повного) та інші.

Варто розглянути декілька офшорних комерційних організацій в деяких європейських державах.

До прикладу, правова система Нідерландів належить до романо-германської правової сім'ї. З 1922 року в країні діє новий Цивільний кодекс, який узагальнює цивільне та торгове законодавство.

Прагнення підприємців створювати в Нідерландах свої комерційні організації обумовлено сприятливим податковим режимом, встановленим в цій країні для холдингових, фінансових та ліцензійних компаній. Холдингові компанії вибирають в основному в якості організаційно-правової форми акціонерні товариства з обмеженою відповідальністю. Нідерландські офшорні комерційні організації грають ключову роль в зарубіжній інвестиційній діяльності. Через них «переправляють» інвестиційні капітали та доходи, кредитні ресурси, банківські проценти, платіжні роялті та інше. Холдингові компанії в Нідерландах дозволяють проводити та координувати операції материнської фірми, що знаходиться в Європі, та в інших регіонах світу.

Податок на прибуток торгово-промислових компаній становить 35-40%, податок на розподіл дивідендів – 25%. Холдингові компанії знаходять тут в

набагато комфортніших умовах. Доходи таких компаній, що надходять від дочірніх підприємств у вигляді дивідендів, податком не обкладаються.

Нідерланди є традиційною та визнаною «холдинговою» юрисдикцією. Це пов'язано з тим, що важливою особливістю податкової системи в Нідерландах є широка мережа податкових угод, підписаних з більшістю країн світу.

На міжнародно-правовому рівні слід відзначити дві впливові типові податкові конвенції: Типова конвенція ООН про уникнення подвійного оподаткування між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються (далі – Типова конвенція ООН) та Типова конвенція про оподаткування доходів і капіталу ОЕСР (далі – Типова конвенція ОЕСР). Крім того, в деяких країнах є власні типові податкові конвенції, які часто не публікуються, але представляються іншим країнам з метою проведення переговорів щодо податкових договорів. При складанні Типової конвенції Організації Об'єднаних Націй активно використовувалися положення Типової конвенції ОЕСР.

Головна відмінність Типової конвенції Організації Об'єднаних Націй від Типової конвенції ОЕСР полягає в тому, що вона передбачає менше обмежень на права оподаткування країни джерела доходів; таким чином, країни, в яких утворюються доходи, користуються більш широкими правами оподаткування, чим у відповідності з Типовою конвенцією ОЕСР. Наприклад, в відмінності від статті 12 «Роялті» Типової конвенції ОЕСР стаття 12 Типової конвенції ООН не залишає країну-джерело можливості обкласти податком роялті, виплачувані резидентом країни-джерела резиденту іншої країни. Типова конвенція Організації Об'єднаних Націй також наділяє країну-джерело більш широкими, чим Типова конвенція ОЕСР, правами по оподаткуванню комерційного доходу нерезидентів. Наприклад, в Типовій конвенції ООН передбачений шестимісячний тимчасовий критерій для того, щоб будівельний об'єкт вважався постійним представництвом, тоді як у Типовій конвенції ОЕСР встановлений термін в дванадцять місяців. Крім того, згідно Типової конвенції ООН надання послуг в країні на протязі 183 дня і більше приводить до утворення постійного представника, тоді як у Типовій конвенції ОЕСР вказується, що надання послуг

призводить до виникнення постійного представництва лише в тому випадку, якщо ці послуги надаються через постійне місце комерційної діяльності, яке згідно коментарів ОЕСР до відповідної статті, повинно, як правило, існувати більше шести місяців.

Успіх типових конвенцій ООН та ОЕСР був приголомшливий. Сьогодні на їх положеннях засновуються практично всі існуючі двосторонні договори. Їх широке визнання і обумовлена цим стандартизація багатьох міжнародних норм у сфері оподаткування стали важливими факторами зменшення масштабів міжнародного подвійного оподаткування.

Також, слід відзначити, що у листопаді 2016 року понад 100 юрисдикцій завершили переговори щодо Багатосторонньої конвенції щодо впровадження заходів, пов'язаних з угодою про оподаткування, для запобігання відмиванню бази та переміщення прибутку («Багатосторонній інструмент» або «MLI»), яка швидко впровадить низку заходів для оновлення міжнародного оподаткування та зменшення можливості ухилення від сплати податків багатонаціональними підприємствами.

Конвенція MLI (повна назва – Багатостороння конвенція про виконання заходів, які застосовуються угоди про оподаткування, із застосуванням протидії розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування) є багатостороннім договором, розробленим Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) в рамках боротьби з розмиванням бази оподаткування й виведенням прибутку з-під оподаткування (далі – План BEPS).

У межах виконання Плану BEPS Конвенція MLI покликана:

- розв'язувати питання застосування певних гібридних схем зменшення додаткового навантаження;
- передати зловживання положеннями угод;
- розв'язувати проблеми штучного уникнення статусу постійного представництва й удосконалити процедуру вирішення спорів.

Розкриваючи дане питання, також слід зазначити наступні міжнародні документи, які повністю або частково стосуються протидії відмиванню коштів:

- «Методологія з оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню доходів та боротьби з фінансуванням тероризму», в редакції листопада 2020 року (Methodology for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT Systems – Adopted in February 2013 & Updated November 2020), – документ FATF;
- «Рекомендації FATF. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та боротьби з фінансуванням тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення», в редакції жовтня 2020 року (International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations – Adopted by the FATF Plenary in February 2012 & Updated October 2020), – документ FATF;
- «Глобальний звіт щодо підвищення ефективності та прозорості урядів - Боротьба з корупцією», жовтень 2020 року (Global Report Enhancing Government Effectiveness and Transparency – The Fight Against Corruption, October 2020; see – Chapter 9: Beneficial Ownership Transparency, Part II: Key Instruments for Fighting Corruption), – документ підготовлений фахівцями Міжнародного банку реконструкції та розвитку Групи Світового банку;
- Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму та про внесення змін до директив 2009/138/ЄС і 2013/36/ЄС (т.зв. 5 AMLD Директива – 5-та Директива ЄС проти відмивання грошей);
- Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄУ) № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву

Комісії 2006/70/ЄС (т.зв. 4 AMLD Директива – 4-та Директива ЄС проти відмивання грошей).

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, можна зробити такі висновки. Офшорна діяльність стає ключовим методом податкового планування підприємства. Право та законодавство офшорних територій та законодавства на міжнародному рівні потребує постійної еволюції. Безперечно, це пов'язано з рухом капіталу в епоху глобалізації та потребує детального правового становища офшорних юрисдикцій.

2.2. Роль міжнародних інституцій в правовому регулюванні діяльності офшорних зон

З розвитком офшорного бізнесу паралельно з ним розвивалося також і державне регулювання його здійснення. На сьогоднішній день ведеться досить активна політика «деофшоризації» в світі, і можна сказати, що світова громадськість на державному рівні домоглася великих результатів. Створення Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей - Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF (далі – ФАТФ), а також особлива увага ОЕСР до проблеми «відмивання» грошей та ухилення від сплати податків офшорними компаніями побудило держави до початку ведення активної політики з боротьби з недобросовісною податковою конкуренцією, але найчастіше всі прийняті заходи не надавали належного ефекту в зв'язку з внутрішньою інвестиційною обстановкою в ряді країн. Це пояснюється, в першу чергу, тим, що великий відсоток підприємців, які використовують офшорні схеми, робить це через неблагополучне середовище ведення офшорного бізнесу всередині країни, тобто через корупцію, рейдерство, політичну нестабільність і високий рівень оподаткування. Боротьба з офшорами повинна бути орієнтована також і на внутрішню оптимізацію.

В цілому, міжнародне правове регулювання офшорного бізнесу сконцентровано в діяльності двох основних організацій – ОЕСР і ФАТФ.

Важливе значення в останні роки набуває діяльність Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. Організація ФАТФ була створена в 1989 року на паризькому саміті «Великої сімки». Вона координує свою діяльність з ООН, що в останні роки включилася в боротьбу з «відмиванням» нелегальних грошей. Організація займається аналізом існуючих механізмів дії офшорних зон, схем з виведення нелегального капіталу, розробкою рекомендаційних заходів протидії розвитку офшорного бізнесу і боротьбою з поширенням тероризму (що фінансується здебільшого через офшорні компанії).

Членами організації є всі більш розвинуті країни та найбільші з тих, що розвиваються (Аргентина, Бразилія, Індія, Китай і Мексика). Дана організація займається розробкою заходів по створенню в країнах режимів протидії легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом.

Рекомендації ФАТФ спрямовані на реалізацію наступних заходів:

- розвиток і вдосконалення національної правової системи;
- зростання значення кредитних і фінансових установ в процесах боротьби з відмиванням грошей;
- активізація міжнародного співробітництва країн у сфері запобігання «відмивання» капіталів [69]. Крім цього, відповідно до критеріїв ризику ФАТФ були розроблені списки держав («темно-сірий і «чорний») [57], що відхиляються від застосування контрзаходів з метою захисту від ризику відмивання грошей світової фінансової системи в цілому.

Що стосується конкретних рекомендацій ФАТФ, то вони спрямовані на посилення ідентифікації власника офшорної компанії (наприклад, заборонена емісія акцій пред'явника; передбачено обов'язкове розкриття інформації про власників компанії). Також закордонні банки мають право заарештовувати засоби на рахунках в офшорному компанії, якщо буде найменша підозра в здійсненні незаконної діяльності. Важливо, що, зокрема, в доповіді ФАТФ під назвою «Про типові способи відмивання грошей», в окрему категорію інструментів з відмивання грошей було виділено «сірий» імпорт.

В рамках ФАТФ в 1998 році був сформований «План дій проти відмивання грошей», який об'єднує 40 загальних правил і 9 спеціальних («40 + 9»), що містять перелік мінімальних дій для національної і міжурядової боротьби з легалізацією доходів від торгівлі наркотиками (40 загальних рекомендацій) і по боротьбі з фінансуванням терористичних актів і терористичних організацій (9 спеціальних). Рекомендації охоплюють всі заходи, які національні системи повинні застосовувати в своїх системах кримінального правосуддя і регулювання; превентивні заходи, які слід вжити фінансовим установам та іншим визначеним підприємствам, і професіями; а також міжнародне співробітництво. Починаючи з 1990 року, рекомендації ФАТФ були схвалені більш як 190 країнами світу [58].

Рекомендації підлягають перегляду один раз в п'ять років і фактично являють собою ключовий інструмент діяльності організації. Ці рекомендації – набір організаційних і правових заходів, націлених на формування держаних (національних) режимів з протидії офшорів. Резолюцією Ради безпеки ООН № 1617 від 2005 року ці заходи встановлені в якості обов'язкових для виконання країнами-членами ООН [66].

Боротьба з відмиванням коштів через офшорні зони на міжнародному рівні ведеться також створеними за зразком ФАТФ регіональних організацій, а саме Азіатсько-Тихоокеанська група (APG), Група CFATE (Група країн Карибського басейну), Група ESAAMLG (Група країн Південної і Східної Африки), а також Комітету PC-R-EV (Комітет експертів Ради ЄС з оцінки заходів протидії відмиванню грошей). Групою SICAD (Група експертів з питань відмивання грошей Міжамериканській комісії по контролю над зловживанням використанням наркотичних речовин) відстежується виконання «Плану дій по боротьбі з відмиванням грошей».

Також ефективними механізмами деофшоризації є заходи, які розробляються ОЕСР. Заходи ОЕСР можна розділити на п'ять груп:

- заходи в сфері питань оподаткування компаній «цифрової» галузі;

- заходи, націлені на досягнення узгодження на міжнародному рівні щодо аспектів корпоративного оподаткування (вони включають: усунення відмінностей в оподаткуванні так званих «гібридних інструментів»; посилення положень про регулювання «контрольованих іноземних компаній»; обмеження на «розмивання» оподатковуваної бази шляхом вирахування процентних витрат, а також витрат по іншим інструментам фінансування);
- заходи, що вживаються з метою відновлення переваг міжнародного стандарту (сюди входять заходи щодо протидії зловживанням застосування угод про уникнення подвійного оподаткування та «штучного» уникнення статусу постійного представництва);
- заходи з метою забезпечення відповідності порядку створення вартості і порядку ціноутворення;
- заходи щодо забезпечення транспарентності [52].

ОЕСР з 2009 року веде списки офшорних юрисдикцій, а також розробила податкові стандарти, погоджені на міжнародному рівні, спрямовані на обмін інформацією з будь-яких податкових питань для адміністрування і примусу до дотримання національних податкових законодавств. У 2013 році ОЕСР підготувала звіт «Про розмивання бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування» (далі – BEPS). В даному звіті була запропонована дорожня карта, що дозволяє країнам отримати доходи від оподаткування, належні їм, а також сприятиме зростанню транспарентності і поліпшенню інформаційного обміну, неможливості штучного трансферту прибутку в офшорні юрисдикції, більшої впевненості і передбачуваності бізнесу [52].

Примітно, що проект BEPS з'явився зважаючи на стурбованість національних податкових країн щодо надходжень до бюджету в результаті політики компаній, спрямованої на «розмивання» оподатковуваної бази і відведення прибутків в офшорні зони. Крім іншого, фундаментальною причиною організації і розробки даного проекту стало запізнення діючих змін в розподілі права на оподаткування між країнами за змінами ділового середовища під

впливом глобалізації бізнесу та зростанням значення в формуванні вартості інтелектуальної власності [15].

Даний проект був підтриманий «Великою двадцяткою» та іншими країнами. У звіті методика BEPS була підтверджена емпірично, а також розглянуті ключові принципи оподаткування, передумови «розмивання» оподаткованої бази. Було відзначено, що бурхливий розвиток «цифрової» економіки служить бар'єром для реалізації прав країни на оподаткування, а також були описані методи протидії ухиленню від сплати податків.

Надалі у зв'язку із глобальною цифровізацією і тим, що компанії можуть бути активно залучені в економічне життя великої кількості юрисдикцій без значної фізичної присутності, ОЕСР у 2019 р. презентувала План дій BEPS 2.0., який є реалізацією Програми роботи з вирішення податкових викликів, пов'язаних із цифровою економікою, прийнятою Inclusive Framework (групою країн, включно з Україною, котрі співпрацюють у рамках Програми розширеного співробітництва Плану дій BEPS ОЕСР/G20).

Цей План є продовженням глибокого реформування за напрямом унеможливлення ухилення від оподаткування і включає два компоненти:

1. Pillar One – стосується правил розподілу податкових прав між юрисдикціями та порядку розподілу прибутку (компанії повинні платити податки у країнах, де отримують прибуток, а не тільки за місцем їх юридичної реєстрації).

2. Pillar Two – зосереджений на запобіганні можливості транснаціональних корпорацій виводити прибутки в юрисдикції, де вони взагалі не підлягають оподаткуванню або оподатковуються за низькою ставкою (Global Anti-Base Erosion) [15]. План BEPS 2.0 нині знаходиться на етапі активних обговорень і найближчим часом буде введений у дію.

За останні роки (з 2010 року) ОЕСР і ФАТФ практично не змінювали списків офшорних юрисдикцій, що публікуються або змінювали частково в зв'язку з політичними подіями (наприклад, підвищений інтерес ОЕСР до Панами після публікації «панамських» архівів). До середини 2015 року ФАТФ

розглянула систему валютного і податкового регулювання більш ніж в 80 країнах і ідентифікувала 58 юрисдикцій. З них 41 потребують подальшої модернізації системи захисту економіки від «відмивання» грошових коштів та протидії фінансування тероризма.

Проблеми, пов'язані з офшорними юрисдикціями, перебувають у полі зору і ООН. Ще в 1998 р. була опублікована доповідь ООН «Фінансові гавані, банківська таємниця і відмивання злочинних доходів», де вперше висувалася ідея скласти «білий список» авторитетних офшорних центрів з високими стандартами контролю за транскордонними фінансовими потоками. Іншими словами, доповідь було направлено не проти офшорів, а тільки проти офшорних юрисдикцій, що не співпрацюють з відповідними органами. У тому ж 1998 р. Департаментом ООН з контролю за наркотиками та запобігання злочинів (UNODCCP) була розроблена Міжнародна програма протидії відмиванню грошей, в якій містився заклик до всіх країн брати участь у цій «офшорній» ініціативі ООН. Програма містила пропозиції щодо розвитку співробітництва із зацікавленими країнами і зміни законодавства для забезпечення прозорості у міжнародних фінансах і налагодження співпраці з виявлення міжнародних податкових злочинів.

У ряді конвенцій ООН і резолюцій Ради Безпеки ООН помітне місце відводиться питанням, пов'язаним з відмиванням злочинних доходів і фінансуванням тероризму. Серед них: Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1998 р. (Віденська конвенція), Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., Конвенція ООН проти транснаціональної злочинності 2000 р., Конвенція ООН проти корупції 2003 , резолюції Ради Безпеки ООН – №1267 від 15 жовтня 1999 р., №1333 від 19 грудня 2000 р., №1373 від 28 вересня 2001 р., №1390 від 16 січня 2002 р., №1452 від 20 грудня 2002 р., №1455 від 17 січня 2003 р., №1526 від 30 січня 2004 р., №1617 від 29 липня 2005 р. і деякі інші.

У березні 2000 р. почав функціонувати Офшорний форум ООН, який прагнув «заручитися глобальними зобов'язаннями щодо міжнародно прийнятих

стандартів боротьби з відмиванням грошей і надавати органам влади, у разі необхідності, технічну допомогу в дотриманні цих стандартів» [17].

78 Форум отримав мандат на проведення переговорів протягом найближчих трьох років з зацікавленими сторонами і на вироблення заходів, покликаних закрити доступ кримінальним елементам на світовий ринок офшорних послуг з метою відмивання їх незаконних доходів. ООН виділив кошти для фінансування цієї роботи. У рамках ООН передбачалося розробити модельний закон по боротьбі з відмиванням злочинних доходів. Проте надалі центр активності в цьому відношенні перемістився в ОЕСР, FATF та інші розглянуті вище міжнародні організації.

17 вересня 2007 Програма розвитку ООН (ПРООН) і Світовий банк опублікували документ «Ініціатива щодо забезпечення повернення викрадених активів: завдання, можливості та план дій» (Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative: Challenges, Opportunities, and Action Plan). Ця нова ініціатива найавторитетніших міжнародних організацій покликана допомогти країнам, що розвиваються повернути кошти, колись викрадені корумпованими лідерами цих країн, і інвестувати ці кошти в програми розвитку. У документі наголошується, що міжнародні потоки коштів, отриманих в результаті різного роду незаконної діяльності, у тому числі корупції, злочинності, перш за все незаконного обороту наркотиків, виготовлення фальшивих товарів, грошових купюр, тіньової торгівлі зброєю та ухилення від сплати податків, становлять від 1 до 1,6 трлн. дол. на рік. Тільки хабарі в країнах, що розвиваються і країнах з перехідною економікою сягають від 20 до 40 млрд. дол на рік, що можна порівняти з 20-40% обсягу офіційної допомоги розвитку. Для того щоб вирішити проблему викрадених активів і запобігти її повторенню в майбутньому, StAR передбачає здійснення спільних дій розвинених і країн, що розвиваються. У цьому процесі країнам, що розвиваються необхідно підвищити ефективність управління та підзвітності, а розвиненим країнам – припинити надавати притулок тим, хто намагається заховати викрадені кошти. Це дозволить виявляти і припиняти факти відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, підвищити ефективність служб

фінансової розвідки по всьому світу і організувати більш плідну співпрацю між ними.

На сьогоднішній день, уряди низки країн посирила політику, що відноситься до боротьби з офшорними зонами за двома напрямками:

- скорочення використання схем з податкової оптимізації компаній через офшорні зони;
- збільшення ролі співробітництва країн щодо обміну інформацією про реальних бенефіціарів офшорів.

Першими в боротьбу з офшорами вступили Сполучені Штати Америки. Вони прийняли закон в 2010 році "Про закордонні рахунки громадян США» (Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA), який свідчить, що в усьому світі фінансові організації повинні надати відомості про рахунки фізичних платників податків і компаніях, контрольовані громадянами Америки на 10% [48]. Цей закон є головним регулятором діяльності офшорів громадянами США. Щоб не платити 30%-й податок на транзакції грошових коштів з рахунку американського банку на офшорний, фінансові організації, брокери і страхові компанії укладають угоди з американським податковим управлінням (IRS) про те, що вони виступають агентами по операціях американських платників податків.

Також податкова влада Америки надали населенню за період 2009-2011 рр. амністії для офшорних капіталів, які дозволили закрити заборгованість по податковим зобов'язанням, сплативши штрафи за прострочені платежі за набагато нижчою ставкою, ніж фіксована в законодавстві. В обмін на це фірми отримали гарантію від кримінального переслідування.

Останнім часом, політика Америки по деофшоризації економіки чинить тиск на швейцарські банки для розкриття інформації про рахунки своїх платників податків. Так, в 2013 році один з найстаріших приватних банків Швейцарії (Wegelin & Co) оголосив про своє закриття після того, як його банкіри заявили про відкриття рахунків американським громадянам з метою ухилення від сплати податків понад 1 млрд доларів. В якості компенсації, банк виплатив штраф в розмірі 57,8 млн доларів [56].

Говорячи про країни ЄС, успішну політику податкових амністій для офшорних капіталів провели Великобританія та Італія з 2009 по 2010 рік. В кінці березня 2012 прийняли правила проти фінансових правопорушень – General Anti-Avoidance Rules (GAAR), метою створення такого документа є припинення невиконання обов'язків податкового агента.

Першою країною Європейського союзу, яка ввела податок на фінансові транзакції, була Франція (2012 рік). У 2013 році в слід за Францією ввели Греція, Естонія, Словенія, Іспанія, Німеччина, Словаччина, Австрія, Бельгія, Італія і Португалія. Згідно з документом Єврокомісії, податок на купівлю акцій і облігацій становить - 0,1%, а податок на купівлю/продаж фінансових інструментів буде дорівнює 0,01%.

З жовтня 2010 року за рішенням міністрів внутрішніх справ країн ЄС була заснована загальноєвропейська система по боротьбі з ухиленням від сплати податків – Eurofisc. Дана система займається відстеженням ухилення від сплати податку на додану вартість. В цей же час на території Європейського союзу вводиться загальна консолідована корпоративна податкова система - CCCTB (Common Consolidated Corporate Tax Base).

Підвищена увага в розвитку антиофшорним регулювання Європейського союзу почалося, коли США виступила з доповіддю в 2013 році про використання американськими компаніями низькоподаткової політики в країнах ЄС. Даними компаніями були Google, Amazon.com, Apple, Starbucks, Microsoft, Hewlett-Packard. Європейська комісія запропонувала ввести поправки до Податкової директиви 1990 року, дозволяючи корпораціям, дочірні компанії яких працюють в різних країнах ЄС, використовувати відмінності в податкових режимах для зниження податків, а саме: переводити прибуток материнським компаніям в формі дивідендів без оплати податків або зменшити прибуток за рахунок відсотків по кредиту афілійованої фірмі. Офшорна компанія Apple Sales International, яка зареєстрована в Ірландії, з 2009 по 2012 рік заплатила близько 5 мільярдів доларів за договором про розподіл витрат материнської компанії, а

торгівля айфона, айпад і макбуков принесли прибуток в 74 мільярди доларів США.

Щоб утримати свої позиції офшорних зон, БВО, Гібралтар, Каймани, Бермуди, острови Джерсі, Гернсі і Мен вносять зміни в свої законодавства і в травні 2013 року підписують угоди з Великобританією, Францією, Німеччиною, Іспанією та Італією про автоматичне обмін податковою інформацією, але не у випадку з ІВС.

Величезна кількість фірм, що використовують офшор, як компанію з ухилення від сплати податків, викликали суспільне невдоволення і в середині 2013 року з'явилася інформація від Міжнародного консорціуму розслідувальної журналістики (ІСІУ), з доказами податкового шахрайства і незаконного переказу коштів через офшори. У цій доповіді містилася інформація про 130 тисяч офшорних фірм з 170 офшорних зон. У цьому дослідженні активну участь брали 80 журналістів з більш ніж 46 країн, що працюють в Washington Post, BBC, Süddeutsche Zeitung, Le Soir, Le Monde, The Guardian, CBC та інших виданнях. Було вивчено близько 2,5 мільйона документів, що містять особисті відомості про власників офшорних рахунків [20].

Політика ЄС по боротьбі з відтоком капіталу в офшори має суперечливий характер. Справа в тому, що історія ряду ключових європейських країн (Ліхтенштейн, Швейцарія, Кіпр) тісно пов'язана з історією розвитку на їх території офшорних зон і законодавство побудоване на базі древніх офшорів. Заходи щодо обмеження їх діяльності з боку європейських країн приведуть до законодавчої кризи і збільшення відтоку іноземного капіталу. Рада Фінансової Стабільності (СФС) відчуває побоювання в тому, що офшори здатні стати потоком нових фінансових криз [20]. Тому країни проводять спільну політику з регулювання фінансових операцій, шляхом укладення угод про обмін інформацією щодо руху грошових коштів.

Отже, робота по обмеженню впливу офшорних зон на дохідність кожної окремої держави проводиться як на державному рівні кожної окремої країни, так і на міжнародному рівні різними відповідними організаціями. Історія

антиофшорного законотворення сягає корінням початку минулого століття, і продовжується до сьогодні. Було зроблено досить значні кроки з упорядкування офшорного впливу, однак результативність національних офшорних політик все ж таки невисока. Головною причиною такої ситуації є те, що незважаючи на зовнішні прояви супротиву та намагання висвітлити офшори у світлі джерела світового криміналу, насправді їх послугами прагнуть користуватися всі суб'єкти великого бізнесу і просто багаті люди для збереження та примноження свого капіталу. Тому офшорам надається негласна підтримка. Уряди, на практиці, мало роблять реальних кроків до припинення існування податкових гаваней, навіть якщо вони постійно озвучують подібні наміри. Міжнародні організації піддали масованому тиску офшорні юрисдикції та пов'язаних із ними економічних гравців з різних країн. Більшість офшорних юрисдикцій маючи на увазі небезпеку застосування проти них економічних і політичних санкцій поступилися цьому тиску, підписавши відповідні двосторонні і багатосторонні угоди про співпрацю. Такий розвиток подій показав, що антиофшорне регулювання все більше виходить за межі національних рамок і приймає глобальний характер. Розвиток міжнародного співробітництва дозволяє вирішити багато цих проблем, сприяючи створенню більш досконалої системи глобальних фінансів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши дослідження правового регулювання діяльності офшорних зон в системі міжнародних відносин на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, можна зробити такі висновки:

1. Виділяють наступні передумови виникнення офшорних зон: прискорення зростання кількості транснаціональних компаній; багаторазове зростання світових фінансових потоків та, як наслідок, пропорційне зростання кількості податків; бажання перенести компанію до країни, яка має нижчу ставку оподаткування, аніж та, у якій ця компанія зареєстрована; острівні території, які через брак природних ресурсів чи замалу площу не могли розвивати жодну із галузей економіки, окрім фінансового та туристичного секторів тощо.

Поняття «офшорна зона» використовують в офіційних документах багатьох міжнародних організацій, таких як ООН, МВФ, ФФС, ФАТФ та інших, що дозволяє зробити висновок про те, що цей термін вже має характер усталеного і широко визнаного багатьма суб'єктами міжнародного права.

2. Вибір офшорної зони може здійснюватися за багатьма класифікаційними ознаками, тому при створенні офшорної компанії або взаємодії з іноземними контрагентами з офшорним статусом потрібно детально аналізувати всі можливі фактори та цілі які підприємство має наміри отримати від такої діяльності та співпраці. До таких цілей можна віднести: одержання доступу до міжнародної мережі кореспондентських рахунків; прибуткове вкладення засобів, що знаходяться на його депозитах на світових фінансових ринках; податкове планування; здійснення і приховування податкових злочинів; маскуванню злочинних підприємств під вид респектабельних банків; здійснення фінансового шахрайства під прикриттям банківської діяльності та інші.

3. Законодавство офшорних юрисдикцій намагається йти в ногу з часом, пристосовуючись під сучасні вимоги і в цілому стаючи більш прозорим і цивілізованим. У той же час воно зберігає багато рис, що роблять офшори привабливими для широкого кола міжнародних інвесторів.

4. Інкорпоративні процедури європейської системи права мають більш обтяжливі умови, чим англо-американська система та часто потребують більших часових затрат та немалих фінансів. З однієї сторони, це може створювати багато непотрібних перешкод при здійсненні підприємницької діяльності, а з іншої – надає певний рівень довіри. Можливо, найближчим часом саме довіра міжнародного співтовариства та гнучкість правового регулювання, в тому числі в офшорній сфері, буде визначати ефективність економічного розвитку.

5. Робота по обмеженню впливу офшорних зон на дохідність кожної окремої держави проводиться як на державному рівні кожної окремої країни, так і на міжнародному рівні різними відповідними організаціями. Історія антиофшорного законотворення сягає корінням початку минулого століття, і продовжується до сьогодні. Було зроблено досить значні кроки по упорядкуванні офшорного впливу, однак результативність національних офшорних політик все ж таки невисока. Головною причиною такої ситуації є те, що незважаючи на зовнішні прояви супротиву та намагання висвітлити офшори у світлі джерела світового криміналу, насправді їх послугами прагнуть користуватися всі суб'єкти великого бізнесу і просто багаті люди для збереження та примноження свого капіталу. Тому офшорам надається негласна підтримка. Уряди, на практиці, мало роблять реальних кроків до припинення існування податкових гаваней, навіть якщо вони постійно озвучують подібні наміри. Міжнародні організації піддали масованому тиску офшорні юрисдикції та пов'язаних із ними економічних гравців з різних країн. Більшість офшорних юрисдикцій маючи на увазі небезпеку застосування проти них економічних і політичних санкцій поступилися цьому тиску, підписавши відповідні двосторонні і багатосторонні угоди про співпрацю. Такий розвиток подій показав, що антиофшорне регулювання все більше виходить за межі національних рамок і приймає глобальний розмах. Розвиток міжнародного співробітництва дозволяє вирішити багато цих проблем, сприяючи створенню більш досконалої системи глобальних фінансів.

Проаналізувавши роботу міжнародних організацій в сфері правового

регулювання офшорних зон можемо зазначити, що позитивний вплив буде мати повна реалізація Плану BEPS, що стане надважливою імплементацією загальноствореного механізму антиофшорної боротьби, але це не усуне всіх ризиків, які існують нині, і тому необхідне здійснення ширшого комплексу заходів, серед яких можна виділити:

- включення в нормативно-правовий обіг на міжнародно-правовому рівні понять «офшорна юрисдикція», «офшорна зона» та інших взаємопов'язаних понять, що надасть їм важливості та сформує єдиний підхід до розуміння;

- введення запобіжників (зокрема податкових) і стимулів (кредитування на зменшених ставках за відкриття нових робочих місць, надання переваг на ринку за екологічність) на національному рівні, із перевагою стимулюючих заходів, що має спонукати компанії залишатися зареєстрованими та провадити діяльність в своїх країнах;

- посилення співпраці з іноземними державами (підписання двосторонніх і багатосторонніх угод) у сфері взаємного розкриття податкової інформації;

- максимальне впровадження і дотримання рекомендацій ОЕСР та сорока рекомендацій ФАТФ, які дають повний набір контрзаходів щодо відмивання грошей і охоплюють систему кримінального законодавства та систему примусового виконання законодавства, фінансову систему та її нормативно-правову базу, а також міжнародне співробітництво щодо боротьби з ухиленням від оподаткування та легалізації незаконно отриманих коштів;

- оптимізація роботи правоохоронних органів у сфері розслідування правопорушень, що стосуються податкового законодавства, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо. Таким чином, встановлення державами спеціального правового режиму на своїх територіях у вигляді офшорних зон не викликає жодних запитань, оскільки це внутрішня політика незалежного суб'єкта, а ось діяльність, яка здійснюється в цих зонах, вже може торкатися масштабних аспектів світового устрою, котрі становлять загальносвітовий інтерес. І поки питання функціонування офшорних зон не врегульовано належним чином, будуть виникати проблеми реалізації прав

людини щодо справедливості та рівності усіх перед законом, оскільки створюються можливості, що дозволяють «втекти» від оподаткування, хоча і законно, однак забезпечення фундаментальних принципів знаходиться на вищому рівні. Тому наукове обґрунтування таких процесів необхідне із появою дедалі нових викликів, і воно буде рушійною силою світового процесу позитивних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багатостороння конвенція про впровадження заходів, пов'язаних з угодою про оподаткування, для запобігання BEPS від 01.07.2018 р. URL: <https://www.oecd.org/tax/treaties/multilateral-convention-to-implement-tax-treaty-related-measures-to-prevent-BEPS.pdf> (дата звернення: 11.07.2021).
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18.05.1973 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення: 13.06.2021).
3. Типова (Модельна) конвенція ООН про уникнення подвійного оподаткування між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються: оновлена редакція від 2017 року. URL: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2018/05/MDT_2017.pdf (дата звернення: 02.07.2021).
4. Типова (Модельна) податкова конвенція ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу від 2017 року. URL: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2018/05/MDT_2017.pdf (дата звернення: 11.07.2021).
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 02.07.2021).
6. Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2018/843 від 30 травня 2018 року про внесення змін до Директиви (ЄС) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму та про внесення змін до директив 2009/138/ЄС і 2013/36/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/843/oj> (дата звернення: 11.07.2021).
7. Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (EU) № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також

скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву Комісії 2006/70/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0849> (дата звернення: 11.07.2021).

8. Договір про уникнення подвійного оподаткування між США та Швейцарією від 1996 року. URL: <https://www.irs.gov/pub/irs-trty/swiss.pdf> (дата звернення: 28.07.2021).

9. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) Міністерства фінансів України від 2017 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua(1).pdf) (дата звернення: 05.08.2021).

10. Рекомендації FATF міжнародні стандарти боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення. Методологія з оцінки відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Правила та процедури 5-го раунду взаємних оцінок комітетом MONEYVAL1 від 2018 року. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/books/5%20round%20FATF.pdf> (дата звернення: 10.08.2021).

11. Федеральний закон Швейцарії про міжнародне право від 1987 року. URL: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/042901> (дата звернення: 28.07.2021).

12. Суд Європейського союзу. Справа № С-378/10. Рішення від 12.07.2012р. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130de2b13b6ec54df4c78be35a42aa479e0d2.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4ObhmQe0?text=&docid=124998&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=268983> (дата звернення: 10.08.2021).

13. Аксьонов Д. С. Можливості сучасного офшорного бізнесу. *Фінансовий ринок України*. 2009. № 11. С. 38-41.

14. Артюх О., Ільющенкова В. BEPS, як план дій у рамках ОЕСР: міжнародний досвід. *Економічні науки*. 2019. №5. С. 6-9.

15. Баймуратов М.О. Зоріна О.І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2010. 174 с.
16. Басова С. А. Офшоризація як закономірність глобалізації: монографія. Київ: СО РАН, 2013. 110 с.
17. Бельсон Я., Ліванцев К. Історія держави та права США: навч. посіб. Львів: Унта, 2002. 67 с.
18. Бозуленко О. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі. *Економіст*. 2010. №1. С.51-53.
19. Борисов О. FATCA: новий виклик для банківської системи. *Банківська справа*. 2013. № 1. С. 24-31.
20. Гончаров А., Тихиня В. Офшорний бізнес (правові аспекти) навч. посібник. Мінск: Видавництво НО ООО «БПС-С», 2018. 162 с.
21. Горішний П.О. Кузик О.Ю. Роль офшорних компаній у зовнішньоекономічній діяльності. *Сучасні тенденції в розвиток науки і практики*. 2021. С. 43-44.
22. Горлова К.А. Проблема координації фінансової діяльності офшорних зон. *Матеріали VIII студентської науково-практичної конференції*. Київ: НАСОА, 2018. С.35-38.
23. Гуржій О.Ю., Бондаревська К.В. Процес деофшоризації в умовах світової глобалізації. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. № 42. С. 23-28.
24. Давід Р., ЖофFRE-Спінозі К. Основні правові системи сучасності. Київ: Видавництво Міжнародні відносини, 2007. 398 с.
25. Думанська І. Ю. Подвійне оподаткування в міжнародних економічних відноси-нах: аспект вітчизняного законодавства. URL: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/1177/1/DUMANSKA.pdf> (дата звернення: 17.07.2021).
26. Зайцев Ю.К., Москаленко О.М. Криптовалюти: криза довіри до сучасної грошової системи чи об'єктивна потреба та форма її розвитку? 2018.

URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/34722/12_Ep629.pdf?sequence=1

(дата звернення: 17.07.2021).

27. Калініна О.М. Перспективи транскордонного переміщення компаній в Європейському Союзі з урахуванням останніх правових змін. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2013. № 6. С. 297-303.

28. Карлін М., Івашко О. Інвестиційні офшори: навч. посіб. Луцьк: Видавництво «Вежа-Друк», 2017. 292 с.

29. Карлін М. І. Фінансові офшори. Луцьк: Видавництво «Вежа-Друк», 2016. 240 с.

30. Кобзар Т. С. Сучасний погляд на значення офшорних зон в світі та Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 161-163.

31. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: Навч. Посібник. Київ.: Видавництво ЦУЛ, 2016. 1118 с.

32. Козак Ю.Г., Єханурова Ю.І., Ковалевського В.В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посібник. Київ: Видавництво Авріо, 2017. 256 с.

33. Комар І.С. Види офшорних зон та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. С. 60-66.

34. Косе Д.Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2008. №1. С. 18-23.

35. Кузнецов А.І. Вільні зони та національна економіка. *Світова економіка та міжнародні відносини*. 2016. №12. С. 5-12

36. Кухарик В., Фаримець В. Сучасний стан розвитку офшорного бізнесу у світі. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. № 1(7). С. 21-40.

37. Мамонтов М. Офшорні зони: стратити не можливо помилувати? *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2016. С. 76-79.

38. Мішин М., Шолохова А. План дій BEPS 2.0: що передбачає подальша реформа міжнародного оподаткування / Незалежний журналістський бізнес-

портал Mind. 31 січня 2020 р. URL: <https://mind.ua/openmind/20207189-plan-dij-beps-2-0-shcho-peredbachae-podalshareforma-mizhnarodnogo-opodatkuvannya>

39. Муравйова В.І. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручник: у 3 кн. / за заг. ред.. Київ: Ін Юре, 2018. 324 с.

40. Ніколас Шаксон. Острови скарбів. Податкові гавані та люди, що вкрали світ. Великобританія: Bodley Head, 2015. 152 с.

41. Овечкіна О.С. Способи вирішення колізійних питань статусу юридичних осіб у праві ЄС та в законодавстві деяких його держав-членів. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2020/3. С. 392-398.

42. Олендер І.Я. Правове регулювання виконання податкового обов'язку в режимі усунення подвійного оподаткування.

43. Погорецька Н.В. Національність юридичної особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №3. С.100-107.

44. Столяров В., Островецький В. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1 (43). С. 68-82.

45. Троценко А., Дьяков Н. Енциклопедія офшорного бізнесу. Київ: Видавництво «НПК-Веста», 2015. 702 с.

46. Устинова І. П., Мединська Т.Ю. Міжнародна практика усунення подвійного оподаткування. *Юридичний вісник*. 2017. № 3 (44). С. 75-80.

47. Фарукі А.А. Політика Європейського союзу у сфері офшорів. *Світове і національне господарство*. 2018. № 4 (23). С. 47-55.

48. Федорченко О.Є. Особливості імплементації плану дій BEPS в Україні. 2020. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/35162/Oaao_20_12_203.pdf?sequence=1 (дата звернення: 25.08.2021).

49. Ходзицька В.В. Уникнення подвійного оподаткування доходів: світові тенденції. *Фінанси України*. 2019. № 4. С. 79-96.

50. Чеберяко О. Сутність офшорної фінансової діяльності та її вплив на економіку України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. № 118. С. 46-57.
51. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. Paris: OECD, 2013. 40 p.
52. Alessandro Medeiros Clementino. Financiamento do Terrorismo: um estudo sobre a Hawala e o Bitcoin a partir do padrão FATF. *Programa de Pós-Graduação em Relações Internacionais*. 2021. 168 p.
53. Barber H. Tax Havens Today. The Benefits and Pitfalls of Banking and Investing Offshore. Hoboken : John Wiley and Sons, 2012. 437 p.
54. Beauchamp, A.: Guide mondial des Paradis Fiscaux. Paris. Bernard Grasset, 2005. 627 p.
55. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Preventing and Combating Corporate and Financial Malpractice /* COM/2004/0611 final */// EUR-Lex – Access to European Union Law URL: Mode of Access: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52004DC0611>.
56. High-risk and non-cooperative jurisdictions. FATF Public Statement, 21 June, 2013 [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnon-cooperativejurisdictions/documents/public-statement-june2013.html>
57. FATF Annual Report 2013-2014. Paris: FATF, December 2014. 44 p.
58. Financial Action Task Force on Money Laundering. URL: <https://www.fatf-gafi.org/> (дата звернення: 25.08.2021).
59. FMI assiste a Panamá para salir de lista gris de blanqueo de capitales del GAFI. URL: <https://www.france24.com/es/minuto-a-minuto/20210216-fmi-asiste-a-panam%C3%A1-para-salir-de-lista-gris-de-blanqueo-de-capitales-del-gafi> (дата звернення: 25.08.2021).
60. Jayasekara Sisira Dharmasri. Challenges of implementing an effective risk-based supervision on anti-money laundering and countering the financing of terrorism under the 2013 FATF methodology. *Journal of Money Laundering Control*. 2018. Vol. 21 No. 4, pp. 601-615.

61. Kosee D. Mistse pravovoho rezhymu opodatkuvannia ofshornoj terytorii u sferi rehuliuvannia ekonomichnykh vidnosyn. *Chasopys of Kyiv Law University*. vol. 1. 2008. pp. 86-89.

62. McCann H. *Offshore Finance*/ H. McCann. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. pp. 8-18.

63. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <https://www.oecd.org/> (дата звернення: 25.08.2021).

64. Report of the Working Group on Offshore Centers / Financial Stability Forum, April 5, 2000. 71 p.

65. Resolution 1617 (2005). United Nations: Security Council. 29 July 2005 p. 5.

66. Tax Havens and Their Use by United States Taxpayers by Richard A. Gordon, 12 January 2001, p. 26.

67. Tax Havens and Offshore Finance: A Study of Transnational Economic Development by Richard A. Johns, 2003, Bloomsbury, p. 272.

68. The FATF Recommendations – International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, February 2012. Paris: FATF/OECD, 2013. p. 11-30.

69. FATF Annual Report 2014-2015. URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Annual-report-2014-2015.pdf> (дата звернення: 15.08.2021).

70. Uniform Trade Secrets Act with 1985 Amendments dd. August 2-9, 1985. URL: <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.aspx?DocumentFileKey=e19b2528-e0b1-0054-23c4-8069701a4b62> (дата звернення: 10.08.2021).

71. Usman W. Chohan. The FATF in the Global Financial Architecture: Challenges and Implications. *CASS Working Papers on Economics & National Affairs*. 2019. EC001UC (2019). 21 с.